

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

---

a_1988_004300

ЗАСЕДАНИЕ НА ХУДОЖЕСТВЕН СЪВЕТ

Стенографски протокол

- о о о -

София, 15 март 1988 година, вторник

ПРИСЪСТВУВАЩИ:

ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

БАНЧО БАНОВ
АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА
ПЕЛИН ПЕЛИНОВ
КОНСТАНТИН ИЛИЕВ
ЕНЧО ХАЛАЧЕВ
МЛАДЕН КИСЕЛОВ
АСЕН ШОПОВ
СТЕФАН ДАНАИЛОВ
ВЛАДИМИР ЛЮЦКАНОВ
ИВАНКА ДИМИТРОВА
ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА
АСЕН МИЛАНОВ
МИХАИЛ ПЕТРОВ
ВИОЛЕТА МИНКОВА
АТАНАС ВЕЛЯНОВ
ГЕОРГИ ГЕОРГИЕВ
НАУМ ШОПОВ
СТОЙЧО МАЗГАЛОВ
МАРИН ЯНЕВ

ПРЕДСТАВИТЕЛ НА ПРОТИВОПОЖАРНАТА ОХРАНА

ОТСЪСТВУВАЩИ:

БЕЛКО КЪНЕВ
ГЕОРГИ ГАЙТАНИКОВ
НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ

ЗАСЕДАНИЕ НА ХУДОЖЕСТВЕН СЪВЕТ

Стенографски протокол

Зала "Н.О.Масалитинов"

София, 15 март 1988 година

Начало: 15,10 ч.

Край: 18,20 ч.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ -

Другари,

Имаме кворум. Откривам заседанието на Художествения съвет, което ще протече при следния дневен ред:

Първа точка: Разпределение на пиесата "Тайната вечеря на Дякона Левски".

Ще докладва: Асен Шопов

Втора точка: Проект за сценография и костюми - обсъждане;

Трета точка: Разни

Преди първата и втора точка, искам по точка "Разни" да ви запозная с няколко въпроса, за да ги прехвърлим тях. Някои въпроси, свързани с работата в театъра:

Първо: (това се отнася особено за режисьорите) - писмо от Министерския съвет:

"Съобщаваме Ви, че се дава съгласие за Народния театър "Иван Вазов" от 1 януари 1988 година до утвърждаване на съответните изменения и допълнения в Тарифите за авторски, изпълнителски и други възнаграждения за творчески труд, да се заплаща:

1. На временно наетите любители и фигуранти артисти от миманса:

а) за участие или заангажираност в представление по-малко от 3 часа - от 4 до 6 лева. (Знаете, че иначе са от 1,20 до 2,40 лв.)

б) за участие в представление от 3 и повече часа от 5 до 7 лева.

2. На сътрудниците - студенти от ВИТИЗ на сътрудниците, избрани от режисьора като типаж за изпълнение на роля - от 10 до 25 лева."

Въз основа на това писмо от тук нататък ще се определят хонорарите. Преди това имаме нарушения. До 1.ІІ. включително нарушавахме и нашият главен счетоводител не подписваше тези ведомости за миманса. Подписвах ги аз и Воденичаров, така че много моля режисьорите да имат предвид и после заедно с Дойчев при наемането на хората и при определянето на хонорарите да се спазва точно това писмо.

Изпратено беше и писмо до противопожарната охрана. До другаря Димитър Стоянов и другаря Георги Йорданов - получихме отрицателен отговор за нашето искане. Ще го прочета, то е кратко, за да се разбере за какво става дума:

"До колектива на Народен театър "Иван Вазов":

Опазването на социалистическата собственост, живота и здравето на гражданите и културните ценности на народа от пожари е основно задължение не само на специализираните органи за противопожарна охрана, а и на ръководството и трудовите колективи на обектите.

В съвременните театрални зрителни заведения намират приложение голям брой различни по вид горими материали, като голяма част от тях са на синтетична основа, които при пожар отделят силни токсични вещества. Изследванията показват, че при нагряване над 200⁰С започва термична

деструкция (разлагане) на пенополиуретана, при което се отделят CO , CO_2 , циановодород, ... киселина и други силно отровни вещества. При изгарянето на 1 кг пенополиуретан (дунапрен) количеството на циановодорода достига 1,6 - 1,8 %, а смъртностната му концентрация е 200 милиграма в 1 м^3 .

Като се има предвид голямото количество пенополиуретан използван в Народния театър "Иван Вазов" и голямата скорост на разпространение на пожара по него, може да се направи заключение, че след 6 до 8 минути ще се загазова целия обем на сцената и зрителната зала, с опасна за живота на хората концентрация. Имайки предвид и паниката, която настъпва в такива минути, то евакуацията на зрителите за този кратък период е почти невъзможна и наминуемо ще загинат хора. Примери в това отношение имаме не малко:

При пожара в завод "Монтана" загинаха двама души, в ОК на ДКМС - 4 души, хотел "Мусала" - Боровец - 5 души. При всички тези случаи решавашото за загиването на хората се е оказало отделянето на токсични вещества по време на пожара. Ето защо към тези обекти се предявяват завишени изисквания. Световната практика показва, че при пожари в такива заведения се нанасят значителни материални загуби и загиват хора. Такива са пожарите, възникнали в Каирската и Истанбулската опери, при които бяха унищожени уникални културни ценности и дадени човешки жертви. А при пожарът в дискотеката в Сен Лоран - Франция, освен нанесените огромни материални щети, загинаха всички посетители.

Самият Народен театър "Иван Вазов" е опожаряван през 1923 година. Пожарът възниква по време на представление от неправилно използване на газена лампа. Поради повреда на противопожарната завеса същата не може да бъде спусната, огънят обхваща и зрителната зала. Театърът е възстановен

след шест години.

Имайки предвид горните примери колективът на театъра трябва да се явява не само като разпространител на високо художествена социалистическа култура, но и да полага усилия за запазване на този уникален паметник на културата.

Съгласно действащата Наредба № 2 за противопожарните строително-технически норми и правила за пожарната безопасност на театрално-зрителните и културно-просветни заведения, при сценографските решения на пиесите се забранява използването на открит огън: факли, свещи, свещници и др.; пушенето, произвеждането на изстрели, фойерверки и огневи ефекти, а също така и поставянето на декори в обсега на противопожарната завеса.

Не сме съгласни, че горните изисквания не се проявяват на нито една световна сцена. Нещо повече, при гастролни на наши театрални колективи в чужбина на тях им се проявяват изисквания за пожарната безопасност по време на спектаклите. Ние не сме запознати разрешава ли се паленето на факли, свещи и др. на сцената на Театъра на Ленинския комсомол, но нашите нормативи не го разрешават. Що се отнася до гостуването на този театър в нашата страна, то тогава по изключение беше разрешено паленето на свещи и факли, тъй като при сключването на договора за гастрол не бяха отразени нашите противопожарни изисквания за театралните заведения.

В заключение сме уверени, че в духа на извършващото се преустройство в нашата страна, колективът на Народния театър "Иван Вазов" ще се превърне в истински стопанин на своя театър и ще бъде за пример и на останалите на-

ши театри в това отношение."

От тук нататък забранявам всякакво излизане извън противопожарната гилотина (др. Велянов да има предвид) при правенето на декора, както и абсолютното спазване на изискванията в това писмо. Сами разбирате, че аз не мога да разреша неща, които държавните органи забраняват.

Имаме проблеми по някои от старите постановки, но излизане напред от гилотината (противопожарната завеса) от тук нататък да се знае за всички декори - не се разрешава!

Освен това искам да предупредя при планирането: опреснителни и възстановителни репетиции на представлени които са играни многократно могат да се правят само в деня на представлението, тоест, примерно от 5 часа до 7 часа (17-19 ч.), а в изключителни случаи (когато дълго време не е играно представлението) могат да се насрочват репетиции в други дни, или, да речем, една седмица преди представлението. Иначе, всички опреснителни и възстановителни репетиции се правят точно в деня преди представлението. Ако искат - от 14 ч., 15 ч., 16 ч. ...

Интересува ме какво стана със "Синята птица" за Югославия? Наско, имаш ли информация?

АТАНАС БЕЛЯНОВ - Нямам информация, само знам, че Георги Георгиев трябваше да се срещне с Люцканов и с Георги Иванов, за да се уточни вариант. До този момент не знам нищо. Положението е много сложно, защото там няма шнурбоден, няма достатъчно чиги...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - До мен има едно писмо от Партийното бюро. В него се поставят някои въпроси

по работата в театъра. След като се докладва проекта за разпределение на "Тайната вечеря..." и сценографията, ще могат да влязат в разговора.

"На вниманието на главния художествен ръководител на Народен театър "Иван Вазов" другаря Дико Фучеджиев:

Имайки предвид сериозните слабости и неблагополучия в плановостта и организацията на художествено-производствения процес в театъра през сезона '87/'88 година, Партийното бюро (в заседанието си на 8 март '88 г. обсъди и предлага на вниманието на ръководството следното:

1. До 15 май '88 година да бъде извършена цялостната работа по репертоарното и организационно-техническо планиране на сезона '88/'89 година. Планът да стане достояние на колектива на театъра след предварителните консултации във всички заинтересовани звена и обществени организации;

2. Сезонът '88/'89 година да бъде подчинен на специално внимание към българската пиеса (поради това, че ще има и Преглед);

3. Всяко разпределение да бъде предшествувано от подробни консултации във всички звена на театъра - актьорска трупа, администрация, ателиета, сценични служби и тъй нататък и да се удържа фиксиран срок за подготовката на спектакъла;

4. Приетото от Художествения съвет и фиксирано от главния художествен ръководител разпределение и срок за премиера да бъде окончателно и да не подлежи на промени, освен в изключителни случаи, преценявани от глав-

ния художественен ръководител, тоест, да се спазват сроковете;

5. Правата и отговорността за спазване на отговорността за разпределение и срокът за премиера да бъдат изключително на съответния режисьор;

6. Партийното бюро предлага всяко отклонение от приетия план на театъра за следващия сезон да бъде обявявано на колектива, с посочване на персонално виновните и санкциониране с предвидените в действащите правилници, наредби и Кодекс на труда материални санкции;

7. В края на всеки сезон да се организира обсъждане на художествените резултати със задължителното участие на художественото ръководство на театъра, в лицето на драматурзите, режисьорите. Първото обсъждане да се проведе в края на настоящия сезон;

Партийното бюро съзнава, че този документ е само едно желание за връщане към нормите, предвидени в правилника на театъра, задължителен за всички работещи в него."

Искам да кажа само две думи по повод на това писмо, което беше написано след едно заседание, което имахме тук, във връзка с допълнителните усложнения при разпределение на "Пер Гинт" за някои второстепенни роли и по този повод тук се състоя заседание. Стана разговор (една част в мое отсъствие, тъй като аз в 17 часа трябваше да изляза) и Партийното бюро е сметнало за необходимо да ми изпрати това писмо, с което (вие чухте въпросите, които се поставят в него) Партийното бюро би желало художественото ръководство на театъра да се съобразява, но това, разбира се, засяга не само художественото ръководство

на театъра, то засяга и всички актьори, режисьори и останалите служби в театъра. Така че ще имате време, след като тук преминем първата и втората точка от дневния ред, можем да ги направим по обратен ред.

Кой прави сценографията?

АСЕН ШОПОВ - Аз.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Костюмите?

АСЕН ШОПОВ - Костюмите ще ги прави художник откъм Лиляна Бенева, на Георги Ножаров съпругата (от Благоевград

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ -

Искам предварително да кажа няколко думи. В сезона, в който навлизаме, ние имаме засега утвърдени две български заглавия (имам предвид и следващия сезон) - това са заглавията: "Тайната вечеря на Дякона Левски", която сега трябва да разпределим и която беше приета с admiration от Художествения съвет и пиесата на Иван Радоев, която ще започне след нея, която също готвим за новия сезон и за прегледа на българската драма.

Освен това имаме един материал, представен от д-р Никола Русев (три едноактни пиеси), за които ние с него споразумяхме, че той, заедно с режисьора, ще работи за две от тях (втората и третата) да се направи едно представление. След като се постигне някакъв резултат, ние ще го предоставим на вниманието на Художествения съвет, да се обсъди, както му е редът, и евентуално тази пиеса също да влезе в нашата програма за следващия сезон.

Освен това, приета е от Художествения съвет пиесата на Кольо Георгиев за Камерна сцена, за която търсим режисьор, така че обръщам внимание на Художествения съвет

върху тази българска програма, която ще започнем сега след "Пер Гинт" и през новия сезон. Разпределението на пиесата което сега тук ще направим за "Тайната вечеря на Дякона Левски", искам да ви обърна внимание, че ние си поставяме една изключително сложна задача. За Васил Левски са правени и други представления, правиха се опити и филми да се правят (те излязоха доста несполучливи) и смятам че е време нашият Художествен съвет наистина да обърне сериозно внимание на един такъв важен въпрос. И не е въпросът само до Художествения съвет. Трябва да престанем... (тук в последно време се създава една практика, която е несъвместима с изискванията за работа в театъра. Нашата страна се намира в един период на преустройство, на повишени изисквания към всички, а тук аз искам да уведомя Художествения съвет, че изпадам в едни много сериозни затруднения, които ми се създават както от режисьори, така и от актьори, при това, дължа да отбележа - по несъществени въпроси, въпроси, които не са от решаващо значение за постановката (когато говоря за режисьори), или пък желанието на някои актьори да участвуват колкото се може по-малко в работата на театъра, за да се занимават на други места с други неща.

Художественият съвет беше уведомен за случая с Мамалев, който ме излъга, за което аз го наказах, но искам да предупредя Художествения съвет да бъде подкрепен в мерките, които ще бъде принуден да взема занапред. Това се отнася за Художествения съвет, както и за Партийното бюро, което проведе заседание, въз основа на което е написано настоящото писмо, но Партийното бюро не взе отношение по конкретния въпрос, който беше поставен пред него

от режисьора другаря Лицканов и от мен (един спорен въпрос по който Партийното Бюро трябваше да вземе отношение и да се произнесе). В последна сметка се оказа така, че по различни съображения Партийното бюро не взема отношение по такива въпроси и всичко се предоставя на мен, да го решавам аз. Добре, аз ще го решавам, включително и с освобождаване на хора от театъра, искам да предупредя, тъй като друг изход нямам, аз забелязвам тук един стремеж у редица хора (не злонамерен стремеж), но по различни причини театърът става място, където се получават заплати и тече стаж за пенсия.

Сметнах за необходимо да кажа тези предварителни думи по повод и на предстоящото разпределение, за което аз имам възражение от страна на някои актьори, но и режисьорът ще изложи своето виждане и по повод на писмото на Партийното бюро, смятам, че ние ще имаме възможност да обсъдим тези въпроси и не да вземем нови мерки, а да се върнем към това, което е нормална работа в театъра и което е нормално задължение на всички нас, които работим тук и за което ни се плаща.

Ако някой смята, че не му се плаща достатъчно и че не се чувства достатъчно добре в театъра - аз ще го освободя с доброволно искане или при отказ да изпълни поставена му задача. Моля да ме разберете правилно и точно, не се шегувам, за първи път поставям така въпроса, защото съм изправен пред много големи трудности, които ми струват много нерви... да оставим нервите - разпада се работата в театъра.

Има думата другаря Асен Шопов.

АСЕН МИЛАНОВ - Преди това мога ли да попитам нещо? Каза се, че пиесата е приета с въодушевление, така беше, но и с желание за сериозни поправки. Какво е направено в това отношение. Може ли да ми се отговори?

АСЕН ШОПОВ - Аз ще говоря по въпроса.

Пристъпих към работата по поредното производство на театъра. Искам да занимавам вниманието на Съвета с два въпроса. Единият е въпросът по пиесата, респективно т.н. "концепция" или режисьорско намерение, на основата на тази пиеса, която засяга лично мен като поверена задача. В случая една малко прескачана практика, но крайно необходима, е предварително да имате пълна яснота по намерението на режисьора като виждане или търсене на реализацията на пиесата на сцената - тази предварителна представа, с оглед (включително и правото) на т.н. "санкция да или не" "приемаме или не приемаме това" - начинът, по който режисьорът чете пиесата.

В този смисъл, в това число и коментарът, който направи Асен, по-точно, въпросът, който зададе.

И втория въпрос, който може би е предхождащ, той възбужда своята необходимост от поставяне, тук прочетения документ-предложение за насочено внимание към определен проблем в театъра и думите, с които директорът на театъра се обръща към настоящия Съвет. Тоест: какви са условията, какви са обстоятелствата, при които пристъпваме към реализацията на поредното заглавие от нашия репертоарен план. Ние сме реализирали преходната бройка от края на сезона в началото на този сезон - пиесата за Октомврийската революция (пиесата за Ленин), след това реализираме "Пред залез слънце", в момента на сцена е

дежурна пиеса "Пер Гинт", която се репетири и се проектират срокове за излизане. Ориентиране към евентуалния срок за излизане с всички възможни амплитуди на отклонение, в рамките на ± 10 дена. При обстоятелството, че ни предстои едно по-ранно закриване (възможността да се работи на сцената, доколкото знам, е 15 юни, с оглед на предвидан ремонт) и при още едно обстоятелство, което не може да не се вземе под внимание и мога да ви докладвам, е това, че настоящото разпределение има или няма възможност да се направи свободно от дежурната пиеса, респективно да се репетира тотално успоредно с репетициите на дежурната пиеса, или невъзможност за такава репетиция... и следователно - какви са възможностите на театъра в останалото сценично работно време?

Тук е необходима пълна яснота от страна на Съвета и на театъра по отношение на своето желание, на своето искане, за да избере необходимия вариант на действие. Вариантите, обективно оценявайки ги, са възможно три. Тъй като е невъзможно и конкретното предложение за разпределение не предлага свободен състав от "Пер Гинт", а част от изпълнителите са заети в "Пер Гинт", то на възможността на подготвителна работа, успоредно с репетициите в "Пер Гинт", при усилия и тотална готовност от страна на театъра, впрягайки силите си в такава задача, при поискана такава задача - да направи усилия да реализира това репертоарно заглавие до края на месец май.

Това е едно относително компромисно решение, по отношение характерът на работата, включвайки извънредни, извън нормалната представа за работа усилия от страна на колектива, който ще работи пиесата.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - Кое да излезе до края на

май?

АСЕН ШОПОВ - Пиесата, за която говоря. Това значи театърът да реализира четвъртото заглавие в репертоара си и да освободи вниманието си за разговор по същество, съгласно предложението си за репертоара на театъра за следващата година, отчитайки всички затруднения, които са се появявали и всички слабости, които съпътствуват нашата работа, с оглед за планирана, организирана по-цялостна реализация на един репертоарен план за следващия сезон.

Това е единият вариант, за който пак искам да подчертая: реализуем само при условия на общото съгласие на общата готовност за такъв вид работа. Какво е възможно? Възможно е да се върши подготвителна от голяма степен работа, повтарям: успоредно с "Пер Гинт" и в крайно стъпени срокове, след премиерата на "Пер Гинт" да се реализира представлението. Това по-късно мога да обясня защо е възможно, че не е приумица на режисьора, не е и желание непременно на режисьора, не е и налудничава идея, а характерът на пиесата предлага и дава възможност да се третира по подобен начин.

Като пример: най-малкото тя не предполага никаква технологична работа на сцената, която, в най-честите случаи, обсебва най-голяма част от работното време. Тя предполага преди всичко, изключително интензивна самостоятелна работа на участниците в процес на анализ и договаряне по задачите, усвояване на материал, а реализацията на представлението е по-скоро синхронно усилие на всички, синхронизиране на усилията на всички, вместо да се потъне в сценична технология (разбирате какво имам предвид).

Вторият вариант е: от гледна точка на изискването за нормална, а не акордна работа, изчакваме премиерата на "Пер Гинт" и сядаме нормално на репетиционната маса с целия състав, репетициите започват някъде около 1 или 10 май (при завръщането от Югославия, ако се реализира това турне), премиерата да излезе тогава когато тя "узрее" - този вариант, реално погледнат, предлага възможност за подготвителна работа, която ще ^{се} реализира есента. Или, усилията да се излезе с този вариант до края на сезона се компрометира от обстоятелството, че би могъл да излезе на 14 юни, а на 15 юни ние да заключим театъра.

Третият вариант (най-неблагоприятният) е да започнем като първа пиеса през новия сезон, ако нещата се изтласкат.

Нито един от трите варианта не натрапвам, а коментирам като възможни, така, както се казва е "математиката на нещата". Аз съм за първия вариант с оглед на възможни усилия, при съдействие от всички посоки, да се реализира постановката в рамките на този сезон и да освободим пътя на театъра за следващите му занимания, които отдалече, отсега да бъдат проектирани и реализирани в похармонични форми, отколкото досега правим това.

Това е предмет на заниманието на Съвета и на ръководството - право на обсъждане и право на избор. Единствената, ще повтора, трудност... обстоятелство, което не бива да се изпуска от внимание е уговорката за първия вариант, в смисъл: той може да се реализира при наличието на общи усилия за реализацията. В подкрепа на него е и това, че материалната част, която се заангажира постановъчната част по отношение изработка в ателиетата, ус-

поредно с една пиеса, която още върви, не затруднява театъра. Той има крайно законичен и крайно малък обем на материална работа, която трябва да се извърши в ателиетата. Това ще видите, след като покажа тук скиците.

Споменах за скиците - искам втора уговорка да на правя. На въпроса кой е художник казах, че скиците са мои не от желание да натрапвам на театъра своето решение, но, правейки пиесата, защитавайки пиесата, това е вече в известна степен задължен момент. Вие сте абсолютно в правото си да прецените е или не е решение това за постановката, съответно да оспорите това мое занимание като илюстративно решение за този спектакъл.

Казвам, че това е предрешено до голяма степен, защото с когото и да го правя аз бих го предоставил на всеки, (от хората, с които работя, или друг човек - все близки и приятели) който не би... има един такъв деликатен момент: никой не би се подписал под диктовката, която ще бъде диктовка, за който и да върши това, изхождайки от какво е сценичното, декоративното решение за представлението.

АСЕН МИЛАНОВ - Може ли да задам един въпрос?

АСЕН ШОПОВ - Като свърша.

АСЕН МИЛАНОВ - Понеже е свързано с това, което говориш. Със същия декор ли го прави на другото място?

АСЕН ШОПОВ - Правил съм го на тепето в Пловдив, респективно, не може да има нищо общо тук.

Когато покажа за какво става дума, вие ще разберете защо аз претендирам който иска да го направи, само че то ще бъде, или трябва да бъде такова, каквото искам като сценичен елемент, който ще оформя представле-

нието;

И третия въпрос, по който трябва да направя изложение, това е: ако не успея да внуша яснота по моята представа за пиесата, сте длъжни да зададете всеки въпрос който възниква и аз трябва да отговоря. Представата за представлението трябва да бъде днес ясна, а не на Художественият съвет, който (евентуално) ще приема представлението да има: "А-ха, за това ли става дума?"

Тръгвам от пиесата. Пиесата беше внесена и приета с общата оценка като едно добро драматургично произведение; българска пиеса, която се е появила в театъра в отговор на непрекъснат коментар, че "чакаме този вид пиеси", тоест: не стоят на масата ни във вид на "тази или тази", а в голяма степен... Вярно е и това, че на основата на един Художествен съвет, който е протоколиран тук, заедно с външните членове на Съвета, които се изказаха по въпроса, беше направен доста обстоен анализ на пиесата, в който анализ не липсваха и критични изисквания и грешки. Част от тези бележки по посока на намеренията, на изискванията са реализирани, в смисъл, че пиесата, която ще репетираме е претърпяла известна редакция с участието и на автора и с мое участие, преди всичко в процеса на работата.

Освен това, обаче, аз искам да кажа, че мнение на един от колегите (в писмен вид) беше, че пиесата е завършено произведение такова каквото е и тя е готова за работа в този вид, в който е и всичко зависи от това как човек поглежда към нея, тоест, от каква гледна точка тръгва към нея.

В пиесата аз твърдя следното: че първите 3-4

страници до момента, в който започва обстоятелствено-психологическия характер на пиесата, тоест започва да действа персонажът, а не манипулацията автор-актьор в обръщението си към публиката - от там нататък тя е завършено цяло, което ако е претърпяло известни съкращения във вид на редакция на фразата, или на дума и известни леки (толкова леки!) композиционни размествания, ^{не}че представляват никакъв интерес, най-вече във финала, който завършва не на точката (ниската) в психологическо отношение - обесването на героя, а претендира и се стреми към високата точка - на реализирането на идеите (в най-добрия смисъл) на героя след този факт - този вид композиционно разместване (прекомпозиране) е направено.

В пиесата е оперирана по-забележимо една тема, която, по стечение на обстоятелствата, става деликатна, да не кажа недопустима, за коментар. Тя е автентична, тя не носи авторството на автора на пиесата, а е тема на Левски - "как ще бъде нашата България след Освобождението?" и деликатната тема за турците в България - оперирана е в пиесата, минавайки така, че да не се натрапва в изричен вид, в словесен вид. Разбирате ме за какво говоря?

Тези две или три страници, които предхождат същностната част на пиесата и представляват уговорката не само на актьора, а уговорката на театъра със зрителя по ключа за разбиране на пиесата, са най-уязвимата част по автора. Те носят усещането за маниеризъм, някъде усещане за фалш на самата реплика. Вътре в репликата съществува като чисто говорен момент, като израз анахронизъм по отношение на общия строй на пиесата, даже жаргонизъм ня-

къде и всичко това търпи своето почистване, или освобождаване от излишното до границите на нужното, до онова, без което не може да се влезе вътре в пиесата.

От моя гледна точка като търсене ход на автора, то е необходимо, тоест, обръщението и ангажирането на публиката по въпроса как ще подходим ние при изграждането на образа, или за какво точно ще говорим ние, в случая за какво искаме да разговаряме с вас, е необходимо, то е наистина омекотяване на онзи, станал феноменален момент на зрителската... чрез нашето отношение (пиететно) към образа, изваден от рамките на нормално-човешкото, търсим в един момент непременно портрета, който отговаря непременно на моето очакване и на моето изискване от една страна, а от друга страна на това, че се стремя да видя - сега ще се появи там тази фигура, към която българинът е запазил по необясним начин най-святото отношение и всяко докосване като че ли мирише на светотатство.

Засухвам доста сложно изречение, на помощ ще взема някаква чужденка, струва ми се французойка, който са разведдали из Карлово и в книгата за впечатление има такава фраза: "На българите не им трябва Бог. Те си имат Левски!"

Изхождам само от това колко сложно, колко деликатно, колко трудно е в самия момент, с който вече сме се сблъскали веднъж когато се изправяме пред чисто портретния момент на изграждане на някаква личност - в случая с Ленин сме изприказвали почти всичко, което може да се приказва в тази посока. Така че тези две-три буферни страници отпред имат за цел никак си да закачат зрителя и да го настроят на вълната на насочено внимание

в друга посока. Каква е тази друга посока? Ако все пак се опитам с две думи да кажа: говорим за образ на спектакъла – то ми се струва, че можем да вземем назаем нещо, което даже и аз при първата работа с пиесата, не подобирах че съществува – едно клише, което ме порази с иносказателността си.

Когато правех пиесата в Пловдив аз не знаех какво представлява бележникът на Левски и се оказа, че почти никой, тоест ние въобще не знаем за бележника на Левски много неща. Ние знаем, че там има сметки за дребни стотинки, за маслинки..., по което оценяваме колко точен той е бил към боравенето с народните средства, с които е разполагал и колко прецизен е бил в това отношение. Там вътре се откриват неща, които едва ли подозира някой за съществуването им и като се разглеждаш откриваш от къде авторът е взел инвенции, за да тръгне към намерението си да напише пиесата.

Когато Стефан Цанев започва (там, където казах, че границата на започването на пиесата е обръщението на Левски, молитвата на Левски към народа) "Народе мой, народе мой, Народе! Да не закъснееш..." – тази молитва аз я възприемах чиста проба десет реда стихове на поета Стефан Цанев, което не може да ме изненада, че са написани. И през ум не ми минава, че това е търсене на отговоре на въпроса какво представлява това "Народе!" в бележника на Левски с четири питанки, по което само гадаем какво е било и едва ли някой може да каже какъв е смисълът, какво е съдържанието, защо е написано и какво е имало в него, но авторът, поетът-философ в Стефан Цанев, изхождайки от цялостното му творчество, намерил за себе си отговор в

скоба, в която е заключил цялостното си отношение към материала, който е налице, с който разполага всеки - тоест: целият автентичен-документален материал, с който разполагаме от Левски е събран в един определен строй, заключен в скобата на това: "Народе!" Тръгвайки от: "Народе! Да не закъснееш..." минавайки през: "Пътят ми към теб минава от бесилото...", да стигне до: "Какви са тези числа - не знам сигурно камата дете са му целували?!" (Числата, които на финала отвеждат към закодирания образ на организацията, която няколко години по-късно реализира Априлското въстание - това вече е израз на неунищожената организация и не на безмислената работа, извършена от Левски, а живота негово дело, реализирано и в съзнанието ни и в историята

Това: "Народе!" наред с един куп други неща, непонятни най-малкото на широкия зрител, отразено в бележника на Левски, ме впечатли с това, че върху бележника е клиширана думата: "Агенда", което в битов план не значи нищо повече, освен: "Бележник", "Джобно тефтерче". Под линия от изследователите е даден смисълът на латинската дума "агенда", при това тя е клиширана (показва кутия цигари "БТ") ако това е пропорцията на бележника като формат, точно както четете "БТ" така звучи и онова клиширано върху бележника, искам да кажа едро, натрапчиво... човек не може да не го види и казва: "Туй пък какво е: "агенда"?

Под линия обяснението гласи: "това, което трябва да се прави" (без "това", в смисъл: "което трябва да се прави"). Вероятно този корен влече след себе си "агенция", "агент", "агенда" и т.н. - този вид дейност, но латинският корен носи смисълът: "което трябва да се прави"

като придава особен смисъл на съдържанието на това просто джобно тефтерче; дошло до нас и превърнало се в нещо, което може да бъде настолна книга по въпроса: "А какво трябва да се прави в сложна ситуация?"

Опряхме до "сложна ситуация". Кога? В историческия план, или в съвременния ден, в който живеем и съвременният ден, който ще консумира адреса на представлението, респективно на пиесата. Каквито и сложни процеси да съществуват, няма нужда да ги анализирам, но тук като в своеобразна Библия съществуват абсолютно всички основни, най-общии отговори на въпросите: "Какво трябва да се прави и отиваме до онова, което ни е до болка познато и до болка износено, тоест, ние минаваме, четем го, то вече не засяга съзнанието ни - това че "сме във времето и колкото ние го обръщаме, толкова то нас обръща", че: "Ако печеля, печеля за целия народ, ако губя - губя само мене си!", че "Аз съм се обрекъл.. " на еди какво си и всичко, което знаем и което е достигнало до нас във вид на документ, в което няма нито една празна фраза, която да няма стойност и днес за нас.

Така например на първа страница на това тефтерче откривам молитва и никак не е учудващо, че нашият Апостол е и Дякон Левски, а и пиесата не случайно е: "Тайната вечеря на Дякон Левски" - тя е в един определен разрез, който поетът търси като атмосфера на пиесата и представлението. Там има молитва, която по същество говори следното: към Кирил и Методий да молят бащата на всички - Бога - да даде единомислие на вси славяни, да даде умири света и да даде покой на душите ни... Цитатът нещо ми избяга, но трите пункта са:

- единомислие на вси славяни;
- да умири света;
- покой на душите ни.

Случайни в подреждането си или в попадението си, или по една логика до голяма степен тръгнала от религиозния момент, свързана с религията по някакъв начин, явно това е логиката на присъствието на тази молитва, не я намираме, даже и да не я е имало никаква преднамереност, особено валиден за нас подтекст.

Всичко това, което говоря, бидейки като коментар трябва да се чете като слизване в зрителната зала. Представлението, всъщност, не може да има никакъв друг начин на реализация, освен донасяне на цялото съдържание на пиесата във вид на насочено въздействие върху съзнанието на зрителя за неща, които трябва да засегнат неговото съзнание в смисъл на мащаб, на лакмус, на критерий, на норма, на идеал, на пример за действие и вътре съществуват още ред други неща, наред с ботевото четиристишие, че "Пътят е страшен, но славен...", че може това да се случи, но: "Стига ми тая награда, да каже нявга народа..." еди каквеси и еди що си, вътре съществуват откъслечни фрази... с многоточие, незавършени, от рода на: "А как ще бъда аз о днес нататък в работата?" или това че: "Лъжи не трябва..." или: "Как ще стават гласоподаванията?"; или: "Ако членовете на ЦК не извършват длъжностите си, то частните комитети..." и т.н. и т.н.

Тоест намерението, идеята за пиесата, вдъхновението са инспирирани от това джобно тефтерче и то не е просто джобно тефтерче вече на Левски, ако тръгнем да го четем, а зареждайки го с възможността, която ни дава теа

търят със средствата на изкуството, ние да го поднесем в увеличителното огледало на сцената като нещо, което не в книжарниците ще го разгърна познавателно, а ще го възприема емоционално, през онова, което от него може да стигне до мен и да ме засяга.

Какво друго е характерно в пиесата, което на пръв прочит трудно може да се улови, което маркира и опорната точка на представлението? Многого разрези на разглежданата материя, многото плоскости, през които се разглежда основни обект на внимание. Ако изходим от жанровото определение, което в първия момент може да предизвика дразнещо впечатление като изсилено, минеш през цялата пиеса и я анализираш стигаш до това, че и нищо друго не е в обекта на вниманието и на героя и на автора, който претворява героя, по отношение на народната структура, народния характер, националния характер, българинът и изследвайки всички негативни проявления, които са се реализирали по една или друга логика в хода на сюжета и на жизнените обстоятелства, големият смисъл на пиесата е оптимистичната интонация, която самият персонаж - най-уязвен от сюжета, от битовия ход на нещата - намира сили да изведе като основен момент - вярата именно в силите на този народ.

Даже идеята, че от никъде не трябва да очакваме помощ, а сами трябва да извършим онова, което се отнася до нас и засяга нас и касае нас, между впрочем и основното дело на Левски, с което се занимаваме, усвоения опит от цялостната му жизнена биография, минавайки през Легията, през четничеството, през всички възможни форми - до отричането на всяка импровизирана, локална, или наивна форма на търсене на пътя в национално-освободителното

движение, стига до идеята за реализацията на онова голямо нещо, което ние имаме и ценим от делото и идеята на сация Левски - идеологът на определено движение и организаторът на самото това движение, реализирано в една стройна организация с устав, със закони, с вътрешна структура, с всичките атрибути на една такава организация, която има една цел една задача... Правеща разрез с определени категории, към които имаме отношение - по въпроса за свободата, по въпроса за робството, за страха, за демократската република, или монархията, по въпроса за организацията, за делото... въобще, все неща, виждате, които опират до категории мислене са и заложени в третирането на визуалния образ на представлението, тоест, те трябва да дойдат и от този елемент на представлението.

Сега ще ви покажа какво точно предполага визуалното възприятие на зрителя и ако то, в известна степен само по себе си не говори, това значи, че има нещо невярно. Това което зрителят ще възприеме при влизането си в залата е следната картина: (показва скица) Черното сценично пространство и сценичният портал (самият портал, а не декоративен елемент на сцената) третиран като тази бесилка.

Тоест: бесилката в оня план, в който дядо Вазов я коментира: "О, бесило славно! По срам и по   блясък ти си с Кръста равно!"... до края, че: ти си това и това и това... и изкуството, в случая, че цялата сценична картина, съдържаща съдържанието на пиесата и респективно представлението се вмести в едно в друго. Това е претенцията за художественият образ, който трябва да изгражда този елемент и като емоционално и като психологическо нефункционално присъствие, или: функционалното му присъствие обслужва не персонажът, за да седне, да се ватери, или лю-

лее, а за да обслужи идеята, мисълта.

На втори план се появява втора категория - тя е маркирана от автора като ремарка по един начин, извадена от битовия ѝ контекст, от това, че е "килия, затвор, с прозорче, решетка" и т.н., обобщена до мисълта за отнетата свобода, се трансформира също в един тотален елемент - това е една решетка, която, спускайки се от чигата, ще изолира не персонажа зад решетката и ние ще го наблюдаваме как е затворен вътре, а персонажът и ние заедно с него психологически трябва да изпитаме усещането, че това е един затвор... и това ни затваря.

Има още един елемент, който във вид на завеса, която ще отвори и затвори начало и финал, маркира една комбинация между печата като символ на юридическия момент на организацията, фактическия момент на организацията, с неговата "светая светих" - Чиста и свята република + синоним, който по стечение на обстоятелствата, Лъвът и Левски - става основа на нашия национален герб.

Това нещо не присъствува непрекъснато, то влиза и излиза. Ще затвори на финала, когато цифрите и финалната точка за Априлското въстание ще трябва да дойде като реализация, от една страна, а от друга страна обема един важен момент в първата част на пиесата. Това е докато се уговаря актьорът или трупата, тоест: театърът със зрителя, не мога, защото вие искате да видите един такъв особен Левски, а такъв не мога да изиграя... и какво знаем за Левски и какво не знаем за Левски... - минавайки през всичко онова, което знаем за Левски влиза в една провокация на импровизация: "Можем да изиграем една такава сцена. Тоест: "Лесно е да изиграем един такъв театър, но ние ня-

ма да се занимаваме с него, но можем да изиграем една такава сцена. Повтаряйте след мен и ще видите как ще изиграем една такава сцена: "Заклевам се в това и това, в това и това, в това и това... Заклех се!"

Това провокативно, импровизирано се превръща в първата и най-важната част, същност... не разговор с публиката, а първият епизод от представлението. Казвам: най-важният, защото ние всички сме се клеели - за тази идея. Този елемент обсебва тази именно картина и отваряйки се започва онази част от представлението, в която не актьорът, респективно трупата разговаря с публиката, а героят е влязъл в обстоятелствата и преходът от фразата: "какво му е било на него там: 28 дни сам, изоставен от всички..." Вижте, аз разсъждавам за Него, а следващата част от фразата е: "А наистина ли всички МЕ изоставиха?" и влизам в поведението на персонажа.

И последният елемент, който участва в това решение: (показва) то е пространствено, тук, в дъното, в нематериален израз, дали прожекция, или фототретирано, но при всички случаи впечатлението е нематериално, изплува и изчезва този кръст. Този кръст условното в него трябва да се възприема и това ще трябва да се реализира вътре в представлението - светлината, която е в него.

Този кръст тръгва от чисто религиозния момент, но той има изключително важна функция вътре в представлението, ако разбира се стигне степенята на своето обобщение и реши тази тема и тази мисъл на представлението. Само при това условие! Вие знаете, че по сюжет имаме сцената, в която имаме "произвеждането" му в Дякон... подстригването, след това съществува сцената на Велик-

ден, когато той се разтрива, но след това съществува трети момент и тук настъпват сложните прехвърляния на шанженния характер на материала... Когато Миткалото започва да говори за едно недействително за Левски време, за това че Стамболов, мъкнейки го из цялата страна след Освобождението, след като Миткалото декларира, че за него "да види небесните сфери - повече не му трябва" натрапчивата идея за това, че нищо няма "там, горе", всичко е тук, на земята. "Мъчи ме една седмица, проклетникът, повярвах му... и след три дена умрях!"

И тук започва една много важна сцена: "Как така умря, защо умря?" и се извежда акцент върху това, че човек може да живее без вяра три дни - повече не може да живее. Това прехвърля клерикалния, църковния, религиозния характер на темата ВЯРА и това прехвърляне се фиксира през една сцена в следващата сцена, когато на основата на същия мотив под влиянието на Бакунин, Ботев пише "Символ-верую" и със същия термин, със същите категории ВЯРА пренася вярата на съвършено друго ниво. За това, че: "Времето-казва - ни обръща, и то нас, и ние - него и ще го обърнем и ще отидем по-нататък, далеч по-нататък, когато тази идея ще владее..." - да не говоря повече в посоката, която е ясна на всички и "Символ-верую" и текста на Ботев и смисълът на представлението, което прескача от историческия момент, даже не от биографическия, а от познавателния момент - Левски във времето си, нещо, кое то е само по себе си много стойностно там, в самото си време, в конкретните си измерения, но е невероятно, неимоверно по-важно и по-ценно в момента затова, че то продължава да коментира днешния момент по въпроса за: "Вярвам или

не вярвам!" При алиенацията, при неверието, при недоверието, при резигнацията, при цинизма, при непукизма, при всичко, което мога да подредя в тази верига, има изключително важно значение кога се освобождаваш от връзката си с онова, което в даден момент за тебе е било идеал, било е цел, а се превръща... тоест: би могло да се превърне в поведение на прагматик, поведение на човек, който решава въпросите на битието, освободени извън идеала, извън смисълът на историческото развитие, което общество или човек са утвърдили.

В коонкретно-сюжетен план, или конкретно-сюжетна скоба погледнато което и да е би могло да бъде обезмислено и бимогло да бъде опорочено - ако се извади от връзката си и от целта, която се преследва.

Знам че съм словоохотлив, последно искам да кажа много неща, които се блъскат и не мога да ги кажа и ако считате, че тук е достатъчно, нека под формата по-скоро на въпроси, отколкото на това: да приказвам, да ви занимавам с неща, които мен ме заливат, но ако има оформена яснота по намерението и по тълкуването, аз бих ви спестил по-нататък приказките.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Предлагай разпределението!

АСЕН ШОПОВ - Към това трябва да прибавя само че не търся присъствието на човека за костюмите, преди да е решено, няма смисъл да го ангажирам. Костюмът няма потребност, не защото не желая, а защото не е необходимо никакво търсене от страна на художника в смисъл на решение. На този фон костюмът претендира само за автентично, фотодокументално... такова каквото ни е познато като при

съствие, например: майката на Левски - като силует;

(Показва снимки от книга.)

Или: например Хитов (като костюм);

Или; например Миткалото;

Има един театрализиран костюм, театрализиран пак на основата на автентичността, че националният костюм на Ветьо Вътюв е тотално червен, той е такъв, какъвто е в коментара, че са се преоблякли... "Защо червени? Дай да се облечем като Архангел Михаил и да отидем да му светим маслото на тоя чорбаджия когато са убивали момчето и той носи този костюм като нещо, ^{от} което не може да се освободи и като най-висока точка на емоционалното му, стресово състояние.

В този смисъл смятам че е излишно да се занимава Съветът с костюмите, те са само въпрос на реализация, те са еднократно за всеки изпълнител на сцената и изключвам - там има авторски момент, който остава в съзнанието, че героят по дънки излиза на сцената и след това се "трансформира" във вид на Левски. Впрочем, важен е въпросът за Левски, а именно: образът у авторът още е намерен в обстоятелствата и важно за пиесата и за представлението е това, че по случайно стечение на обстоятелствата турците са го облекли във войнишки шинел. Това вече го моделира в цялостната му амбиция да направи седем милиона армия-освободителка. И този, именно, костюм, това костюмно решение на Левски в случая е крайно благоприятно за нас, а формата, или играта, че човек по дънки излиза да играе Левски - аз се отказвам от нея и смятам за излишна.

Какво остана сега? Разпределението:

(Правейки разпределението искам да направя една уговорка. Понеже ще застана на сравнително категорични по-

зиции по въпроса за искания състав, предварително искам да изкоментирам това, че на всяка роля могат да застанат по трима души. Така както може да се разпредели пиесата в Пловдив или в Благоевград и където и да е, но тук има една особеност - оценявайки политическия характер на текст на пиесата, който я прави най-малко театър и от там ната-тък - нещо друго, позволявайки си да изреже на сцената с този текст, е длъжен максимално плътно, оптимално защита на пиесата.)

Това е мотивът на моето изискване за конкретно

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ:

ЛЕВСКИ -

(Възможни са двама души, в дадените обстоятелства в театъра и при съществуващата картина, която аз наричувах, макар че аз би трябвало да правя разпределението, при положение, че Съветът избере вариант - един от трите. Съветът не пристъпва към това нещо, затова аз докладвам онова разпределение, с което тръгвам евентуално утре да репетирам. При това положение предлагам.....АНТОНИ ГЕНОВ)

БОТЕВ	СТ. ДАНАИЛОВ
ХИТОВ	Г.ГЕОРГИЕВ
АНАСТАС ПОПХИНОВ (опонентът на Левски).....	В.ПЕХЛИВАНОВ
МИТКАЛОТО	Н.ШОПОВ
ДИМИТЪР ОБЩИ	В.КЪНЕВ
ВЕТЬО ВЪТЪОВ	М.ЯНЕВ
ХРИСТО ИВАНОВ (ГОЛЕМИЯ).....	К.ЦАНЕВ
ИВАНЧО ХАДЖИПЕНЧОВИЧ	Г.РАДАНОВ
ПАЗАЧЪТ	СТ.МАЗГАЛОВ
МАЙКАТА	ИВ.ДИМИТРОВА

НАТАЛИЯ КАРАВЕЛОВА ..... ВАНЧА ДОЙЧЕВА
ВИОЛЕТА ГИНДЕВА
МАРИЯ СИРКОВА ..... ЖАНА КАРАИВАНОВА

Това е разпределението.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Чухте разпределението.

Има ли някакви технически проблеми?

АТАНАС ВЕЛЯНОВ - Не.

АСЕН ШОПОВ - Пропуснах да кажа, че подът използва подът на "Хамлет".

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - Понеже аз трябва да изляза, в четири и половина имам...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Искам да ви помоля всички другари - когато се насрочва Художествен съвет да се стремите да си наредите така работите, че да сте свободни. В края на краищата това също се отнася до работата в този театър. Вярно е, че Асен говори малко дълго, но така или иначе, ние не можем да се ограничаваме в рамките на един час или половин час, или на час и половина... Ние трябва да коментираме и да обсъждаме един въпрос, свързан с художествената работа на театъра толкова време, колкото той изисква.

Много ви моля, винаги когато насрочваме Художествен съвет, аз затова съм го насрочил рано, в три часа, да бъдете любезни и другите ангажименти да ги отлагате. Какво е това нещо? Това също е работа в театъра.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - По този повод мога ли нещо да кажа? Нямам работа, няма да излизам, но вчера ни е съобщено за Съвета. Необходимо е една седмица преди това поне да се знае.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - И на мен вчера ми е съобщено .

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Аз нямам вина.

ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА - Имам час при зъболекар - не мога да го отложам. Асен много хубаво и точно говори, много умно и ясно - разбрах неговия замисъл. Мисля че разпределението му е много хубаво и направено с много добри актьори. Това, което той предложи като първи вариант, разбира се, би било най-добро - да може да излезе до края на май. Това вече, обаче, зависи от заетостта на хората и в "Пер Гинт", доколкото могат те да се раздвояват, доколко е възможно това технически да се направи, всеки знае себе си - не мога да отговарям за другите. Искам само да кажа - не само за жените, но и за мъжете, за централните роли. Не е зле да се помисли, може би допълнително: да бъдат подкрепени тези централни роли, защото ние станаме скандални с нашите отлагания на представления. Скандални! Ние, актьорите, знаем, защото на нас хората ни се обаждат, на нас ни пишат, ние какво да правим. "Ние повече - казват - не щем да влизаме във вашия театър. Влизаме за едно, а гледаме друго!" И то се дължи на това, че централната роля, големите роли никога не са подплатени, а са подплатени едни роли, които за половин ден всеки актьор може да подготви.

Да се помисли като допълнителна работа, може би, не от бързата работа - да бъдат подплатени централните, по-големите роли с освободили се актьори. Предлагам да се помисли за това - от интерес на театъра е. И майката може да бъде подплатена, примерно от една

Маргарита Дупаринова, която би могла да бъде втора изпълнителка, както и младото момиче може да бъде подплатено, но това са малки роли, те даже не са големи по текст, но помислете за големите роли, за да не се получава така, че третото представление да се отлага и хората да ни плюят...

Това ми е мнението. Приветствувам влизането на тази пиеса в нашия репертоар, защото мисля че с нея ние по един косвен начин отговаряме на много съвременни проблеми. Добре е, че влиза тази пиеса в репертоара и пожелавам "На добър час!" на моите колеги.

Още веднъж се извинявам за преждевременното си излизане.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Готов съм да слушам вашите съображения.

АТАНАС ВЕЛЯНОВ - Сценографията за мен е позната, но тук забелязвам някаква промяна, която за мен е към добро. Преди имаше някакво подобие на олтар, споделих че не ми харесва, днес виждам нещо друго като решение, този кръст как ще го направите не ми е ясно на този етап.

Печатът, според мен, трябва да бъде пластичен, с шрифт.

АСЕН ШОПОВ - Той е пластичен, с 20 сантиметра височина.

АТАНАС ВЕЛЯНОВ - Другото е лесно осъществимо и мисля че няма да имаме проблеми.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Искам предварително да осведомя Художествения съвет, че има две заявки за отказване от роли, предварително. Едната заявка е от Велко Кънев, който има при мен молба, в която пише, че по творчески и лични съображения. Искам да ви напомня, може би не

знаете това, аз го освободих от предишната постановка "Пред залез слънце" - това нещо не ми прави добро впечатление.

Втората заявка е от Венелин Пехливанов, който търсеше пред мен някакви начини да се мотивира, но сериозни мотиви няма, мотивите са... не е нужно тук да ви занимавам с тази работа.

АСЕН МИЛАНОВ - Лични мотиви ли?

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Човек може да има всякакви мотиви.

АСЕН МИЛАНОВ - Както е сериозна концепцията му и задължението за едно общо, единно отношение на цяла една компактна актьорска творческа група, аз не виждам ако някой не иска да работи, аз не виждам административна или някаква друга мярка да го накараш и увереност, че после ти ще получиш резултат, а няма да получиш "шупла" в цялото... (ако ме разбра правилно).

Често, обаче, вие много настоявате за някого, който даже не ви обича - в този момент, или в този период... Аз мисля че в този случай те могат да се заменят с доста хора... Може би пред Съвета трябва да се казват тези неща, да се каже: "Този ЛИЧЕН въпрос е такъв: Днес не ми се харесва Асен Шопов и не ми се играе с него. Не мога с него. Работих с него и не съм доволен. Разбирате ли? Нещо може би такова, но той да попита. Станах да ви кажа само: апелирам: говорете с тези актьори, дошло е време да си приказвате с тях, а не да ги задължавате, в кавички казано и тогава една такава концепция, една такава идея за представление тогава ще стане и осъществима. Може и с трима. Таня не е тук, но толкова добре те разбра, че каза: "Даже сложи още трима!" Ти тъкмо това искаш да кажеш, че: "Аз не искам

засега такава!" А тя каза: "Още дублбюрства!" Това значи пак неразбиране и значи че не се слушаме кой какво е чул. Може и така, а що се отнесе после до някакво дублиране и допълнително влизане, то се решава после пак по същия начин, с една обща загриженост и общо търсене между режисьор и актьор.

После ще ви дам за [REDACTED] пример за работа между режисьор и актьор Младен Киселов и Ленин (Наум Шопов). Това е нещо, което се получава когато изобщо вече го няма Младен, където си личи Младен, тоест: където си личи режисьорът още не е довършена работата, а тук е свършана и аз съм възторжен от такава една работа между актьор и режисьор. Онзи после изчезва, но през цялото време е бил здравно свързан. Щом Велко Кънез не ще, за какво ти е? Защо управлението да се изправя пред администриране на въпроса? Трябва по този въпрос нещо да се помисли и да се отговори.

Така разбирам и компактността на разпределението.

Тъкмо имах чувството, че Венелин Пехливанов не е за тази роля и той взе че се отказа. Ето това даже ми допадна. Точно така е. Връзката трябва да е по-професионална, между специалисти.

АСЕН ШОПОВ - Само че я няма.

АСЕН МИЛАНОВ - Ще се търси. Така и така сме започнали някакъв разговор. Никак не е страшно това! Всичко разбирам, аз не мога да намеря разлика между твоето желание за една такава компактност... това е също като в "Бресткия мир".

АСЕН ШОПОВ - Разбира се, че е задължителна.

АСЕН МИЛАНОВ - Има и нещо друго, което ме смущава или не мога да разбера... с тази вяра, с този кръст... с всичко това - малко ме е страх да не мирише на религи-

ОЗНОСТ.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА - Митологизация...

АСЕН МИЛАНОВ - Митологизация е едно... Само за това моля да имаш предвид това което съм казал, защото аз знам че е Дякон, обаче...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Друг кой иска думата?

ИВАНКА ДИМИТРОВА - Аз искам да кажа две думи, тъй като не мисля като Асен. Ако Асен по творчески съображения иска да предложи някоя действувашо лице да бъде заменено с други, съобразявайки се с изискванията на режисьора, да ни убеди и т.н. - разбирам... Но мисля че е крайно време в нашия театър да има истинска творческа дисциплина; това не е частен театър! Каквото театърът смята че трябва да играеш, трябва да го играеш, а не "да искаш и да не искаш!" Ние си получаваме тук заплатите.

Аз съм абсолютно против едно такова мнение. Ние започваме да се разлагаме.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Аз в никакъв случай не гледам на актьора като на пионка и изпълнител на какво то му възложат, но тук съществува едно противоречие, което в нашия театър наистина започва да се превръща в източник на разложение. Това не е частен театър, това е държавен театър и никои театър не може да работи, ако в него няма елементарен ред: когато се каже: "Ти ще играеш това, ще бъдеш любезен да играеш това!" Актьорската професия е професия на превъзлещението. Ние всички имаме партипри-та един към друг, може да не сме си приятни в един, или в друг момент, но така както върви тук сега работата: вие ме поставяте пред свършения факт да не мога да реализирам тази постановка!

Другата също няма да мога да я реализирам, защото там ще има други претенции, от друг характер - и театърът ще престане да работи. Това е положението! Няма защо да се лъжем. Аз знам защо Велко Кънев не иска да играе. Не иска защото ще снима някакъв филм. Вие знаете скандалния случай с Мамалев, който дойде при мен да го освободя и аз като последен глупак издадох заповедта и след това чух по Радиото, че Мамалев се разхожда из България. И знаете ли какво ми обясни когато говорих с него? "Ами аз ходих, другарю Директор, защото не можех да оставя Велко Кънев и Поппандов сами!" Те имали програма за трио... С това трио могат да се разхождат из цяла България, защото получават пари, тук заплатата им върви, стажът им върви..

Затова предупредих в началото, че няма да допусна, ако трябва някой ще бъде освободен от театъра, щом като тук не му се играе, да отиде да играе в друг театър, но ви уверявам, че от такъв театър, от такава трупа, от такива неща нямаме нужда и се превръщаме в един театър, който не може да работи.

Какво е това нещо? Асен каза, че трябва да има контакт между актьори и режисьори - аз съм абсолютно съгласен, но вие ако не успеете да си го създадете този контакт, аз, скъпи другари, не съм виновен. Аз съм директор на този театър и той трябва да прави постановки.

АСЕН МИЛАНОВ - Аз казах: "прецедент" ако е това а не постоянна практика.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Имам едно императивно изискване като човек, комуто е възложено... Аз съм правил опит да помагам на актьори, освобождавал съм актьори. Велко Кънев (тук присъствува и Енчо Халачев) го осво

бодих от предишната постановка. Аз също мога да разбера нещо, но има неща, които не бива да стават така и да смятаме, че това тук е някакъв хан, където влизаме и излизаме както ни е удобно. Това не е възможно! С 86 души трупа ние не можем да направим с 12 души една постановка. Защо? Защото на този не му било изгодно сега, на другия не му било изгодно после... Мога да ви посоча Марин Янев, който дойде да ме моли да му сложа дубльор, не му сложих дубльор при Люцканов, Марин Янев също имаше къде да отиде извън театъра да играе, но човекът се отказа.

Не искам да го противопоставя на никого и не ми е това в маниера, но, другари, трябва да бъдем наясно: ако ние не успеем да преодолеем тази работа, включително и с административни методи, ние като театър ще се разпаднем, Народният театър специално, другите театри не знам. Докато аз съм директор от тук нататък това нещо няма да го допусна. Може да се води разговор като този в Партийното бюро (и тази бележка, прято ми даде), тук по този въпрос Младен Киселов води разговор с Партийното бюро за контакта между актьори и режисьори, но вие ако този контакт не го намерите, аз за това не съм виновен, нито е виновен правилникът, нито е виновна държавата, която е създала правилник, съгласно който актьори, режисьори, всякакви - имат своите определени задължения и правилник който не ни позволява да правим на сцената неща, които са пожароопасни.

Така че когато водим тук разговори, нека да бъдем обективни. Венелин Пехливанов играе в една постановка в театъра. Той излезе дълго от тук, аз водих един специален разговор с него и му казах: "Венко, недей та-

ка! Ти постепенно, постепенно излизаш от театъра и хората ще те забравят. Същият разговор водихме с Николай Николаев, който го нямаше тук две години и после дойде при мен: "Абе, шефе, нещо изпаднах от каруцата!" "Ами ти изпадна от каруцата, защото отиде да ръководиш театъра в Габровс!"

(Оживление.)

Венко Пехливанов - не знам по какви причини, аз, в края на краищата мога да се договоря с режисьорите, нито Николай Николаев, нито Венелин Пехливанов в бъдеще да не бъдат включвани в никакви разпределения. Това не е работа! Моля да ме разберете. Тук ние всички имаме някакви съображения, обаче сме задължени за това, за което ни се плаща, да играем в театъра.

Длъжен бях да направя това предварително пояснение. Коментарът нататък може да продължи.

АСЕН ШОПОВ - Може ли да кажа няколко думи в подкрепа на това? Да се надяваме че и другите ще говорят, но понеже влязохме в коментар, все пак, на един конкретен момент, искам да заявя и да помоля всички, които имат възможност да разговарят на основата на доверието, на приятелството с Велко, че нямам в никакъв случай нито интерес нито желание, нито мотиви да изработвам конфликтна ситуация на основата на война, която ще разиграва амбициите на двама души: "Кой-кого?"

Оформя се подобна картина когато влизат в мотив действия от рода на чисто дисциплинарния момент, че сме ангажирани в театъра...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Искам да поясня. Дисциплинарният момент се състои в следното: Три пъти като не се яви на репетиция този, който е определен, по Кодекса

го освобождавам. В момента говоря за друго. Аз търся в този актьор за това което той представлява в театъра, тази моя категоричност или настойчивост е оценка (Асене, чуй какво говоря, това е в отговор на твоята реплика) на определени качества на актьора, които са крайно необходими бих казал - задължителни вътре в представлението.

Нямам никакви лични мотиви и никакви лични конфликти точки с него, за да изпадаме в подобна ситуация. Аз искам да бъде ясно следното нещо. Когато на сцената ще застане фигура като Левски, която би трябвало да бъде обрисувана в едн какъв си силует и вид, съответно срещу нещо ще застане фигура, която с всичкото самочувствие на персонажа, респективно на актьора ще опонира: "Ти ли мене професионалния революционер, ще ме учиш как се прави революция, бе, самодеец със самодеец?" - фигурата, която в цялата десеторка от персонажа е най-малко случайна, тоест: тази, която е исторически обременена от вината, че е съсипала така наречената организация, в един процес, който защитава тази си позиция от позицията на правото да го извърши. Интонацията Бенковски - малко по-късно, че трябва да направим едн какво си и едн що си, за да учудим Европа и че твоите мотиви, Левски за мен са неважни. От тук нататък подмяната със следващите възможности върви не по сметка на режисьора, а по сметка на представлението, респективно по сметка на театъра. На защитата на театъра на онова, което той си позволява да говори от сцената. Това е едното.

Второто: ти ми кажи, обаче, как да съхраним любовно-творческите отношения в театъра? И каква е основата на мотива: "Не те обича!" Най-малкото е задължителна де-

кларацията: "Аз с тебе не желая да работя!" Тогава положително ще се оформи една сравнително ясна картина - вместо да се занимаваме с работата (и такава формула съществува) ще се разграничим, пък после ще се обединяваме отново. Аз не разбирам тези мотиви след декларацията, че пиесата е изключително хубава (от него), че пиесата е чудесна основа точно за такъв вид театър, в който петте пръста, свивайки се като юмрук, могат да действуват масово, тотално като съвременен театър и от там нататък влиза другия мотив, който, виждате ли, обаче, е задължителен ти да се съобразиш с него. Мога да се съобразя при определени граници, при определени условия...

Това че настоявам и искам само в случаи оценка на съществуващата в колектива на театъра творческа единица, но ние тук разпределяме на основата на: "Това ми харесва! Това не ми харесва!" Това вече не е принцип в театъра. Това вече не е работа!

АСЕН МИЛАНОВ - Да не би да не му харесва и ролята?

АСЕН ШОПОВ - Ама твоето "да не би..." искам да го чуя не аз, скъпи колеги, а да го чуете вие и съответно да гласувате: "Да!" или "Не!" - на тази молба за освобождение. Това вече не е мой проблем и аз не искам да се срещам в конфликтна ситуация с Велко Кънев. Съветът да се среща с него.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Другари, да не говорим за моралната страна на въпроса. Какъв морал имаме ние. Аз с Георги Мамалев съм занимавал др. Тодор Живков, да му бъде дадено жилище и той разиграва сума време Районният съвет, които го водиха сума време като примадона

насам-натам да му показват, това не харесваше - онова не харесваше... и му дадоха жилище. Кой беше Георги Мамалев за да занимавам държавния глава с този случай? Никой, но работим в този театър и искаме на хората да създадем някакви условия и най-тъжното е, че точно тези, с които аз съм се занимавал и на които съм вършил такава работа, най-тъжното е, че те отказват, така да се каже, да ми сътрудничат.

Не искам да говоря за Велко Кънев какво съм направил. Но тук нещата вече опират до морала на човека. След като морала ни е такъв, аз имам и други средства, Народният театър може да мине и без Велко Кънев, може и без Стефан Данаилов и без много актьори от своята трупа. С дълбоко съжаление и огорчение казвам това нещо, защото този актьор знае колко аз го ценя, Венелин Пехливанов също знае и знае какво съм правил и за него и за други, за да се чувствуват добре, за да бъдат актьори в един театър, който е водещ и за който постоянно се казва: той е такъв, той онакъв... За нас проблем с парите няма, за вас каквото искате - всичко има, вие сте извън всякакви структури, които се правят - на извънреден режим... Защо да ми се разиграват от такива хора истории. Е какво, аз трябва да си подам оставката, въпреки че за мен, пред полагам че знаете, аз не мога така да си подам оставката, аз съм в такава система, че не мога да си подам оставката. Трябва да ми кажат: "Настъпва моментът, трябва да "изчезваш" от...", тъй като аз не мога да правя повече театър, защото принципите изчезват, изчезва отношението към правилника, който не съм създал аз. Как може

такова нещо!?

Имате думата. Моля кратко и по същество да се говори.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА - Аз приемам разпределението, което прави Асен Шопов. По повод на документа, доколкото разбрах, че на всички равнища трябва да се съгласува работата, не можах точно да разбера постановката на Партийното Бюро, може би не слушах внимателно и малко бързо. Вие четохте, но ми се струва, че Партийното бюро трябваше да вземе отношение по това, че режисьорската колегия, тя не може да не функционира... и да изправяме директора вечно пред една и съща ситуация.

Защо едно разпределение, един декор, един график на сезона, един режисьорски график на постановката не може да се обсъди от професионалистите, които са режисьорите и всичките тези проблеми да бъдат разтоварени от гърба на художествения ръководител? Защо е необходимо това нещо? Ние се наказваме сами себе си, включително и с тези проблеми от рода на творческите въпроси... Доколкото разбирам, особени творчески съображения и мотиви в отказа и на двамата ни колеги няма, а още повече, че в Правилника, който продължава да действа, не знам дали ще бъде променен, но актьорът има право на отказ от една постановка в рамките на сезона, на една единствена роля, на един единствен отказ и този отказ се разглежда от Художествен съвет, който приема или не приема творческите съображения на колегата.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИВ - Нещо повече! Велко Кънев не дойде на заседанието, моята секретарка ми каза: "Велко Кънев ми каза, че няма да дойде на заседанието, защото"

то е болен, а той е бил в театъра до обяд, това също ми е известно. Какво значи това? Това значи: "Не те бръсна за нищо - нито теб, нито никого...!"

МАРИН ЯНЕВ - На преглед е, има час при зъболекар.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА - Ако действително има сериозни творчески основания, ние сме готови да се заемем с обсъждането на една такава молба в рамките на три дена след излизането на заповедта за разпределение. Художественият съвет отново може да разисква това нещо, никого не превръща ме в "изпълнител", никой не е марионетка в този театър! И това е нормалното. Това е Правилник и не зная защо около нещо създаваме чудни работи.

Приемайки разпределението на Асен Шопов за постановката, на въпроса, който Асен постави, искам да кажа, че Литературното бюро не е запознато с редакцията, която е правена от Стефан Цанев и Асен Шопов в пиесата. Доколкото разбрах от Асен Шопов корекциите са минимални, но общо взето ние не познаваме редакцията, което е пропуск на Литературното бюро да пускаме текст за разпределение на Художествения съвет без да е огледана редакцията на пиесата - трябва да си го признаем.

По повод на декоративното решение на спектакъла: не ми е убедително защо не посягаме към такива творци художници като ~~Атанас Велянов~~, ^{Стефан Савов}, Младен Младенов за оформянето на тази постановка. Общо взето, аз трудно се ориентирам по предложения макет, или нямам фантазия, готова съм да поема вината върху себе си, но в контекста на символите, с които борави Асен Шопов в постановката: кръста, решетката, бесилото (решетката и бесилото като постоянни елементи), много ми е трудно да приема печата в един уголе-

мен вид. Първо - печатът не е оригиналният печат на БРЦК и на Левски. Той е опит за едно обобщение, което е взето от книгата "Чиста и свята република", но... да кажем, че може да се използва това нещо, все пак "Чисто и свята република" значи нещо и в този обобщен вид, макар и не документалния печат на Левски е интересно нещо за постановката, макар че ми звучи доста плакатно, в контекста на Стефан Цанев.

Въпросът е, че увеличено, в огледалния му образ на печат, дори и релефно направен (не съм и убедена, че ще звучи добре на сцената, под бесилката), струва ми се, че ще има друг, двоен, според мен нежелателен смисъл, за който призовавам колегите от Художествения съвет да помислят и да си кажат мнението, защото тръгваме към една постановка с хипотетично появяване на поредния преглед на българската драма.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Друг кой иска думата?

НАУМ ШОПОВ - Кога ще започнат репетициите?

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Науме, ти нали си в "Пер Гинт"?

НАУМ ШОПОВ - Да.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Асен Шопов ще направи опит предварително да свърши някаква работа.

НАУМ ШОПОВ - Имаме един печален резултат. "Пер Гинт" също се репетира докато се репетираше "Пред залез слънце", но накрая се оказа, че ние проведохме само около девет репетиции и то съвсем формални. Говоря за прочита на маса. Чак след като излезе "Пред залез слънце" ние се опитахме да направим един прочит, след който сляхме на сцената.

Разбира се, когато нямам представления, готов съм да идвам и следобяд на работа, колкото трябва - толкова ще работим, само че не знам колко е резултатно това и дали не съществува взривен момент още със самото поставяне на сроковете. От кое имаме повече нужда - от Левски, или от Ибсен? Не може ли едната постановка да се изтегли назад. Най-малко казвам, че Ибсен не ни е нужен...

АСЕН ШОПОВ - Аз съм категорично против такава постановка на въпроса!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Ибсен е започнал работа, такъв проблем не може да съществува.

АСЕН ШОПОВ - Предложението ти, Науме, е ясно и казвайки, че съм категоричен, не е без значение, че аз съм против, след като аз трябва да я върша тази работа. Аз казах, че става дума за вариант, но става дума за вариант, който ще оползотвори онази предварителна работа, която изисква онзи персонаж, който не можеш да сгъстиш в темпова работа.

От сега до излизането на "Пер Гинт" като участващите в "Пер Гинт" няма да взимат участие в репетициите - това значи, обаче, че на сцената се предполага да излезе един сравнително готов в работата образ, който обема най-малко две/трети от работата, което значи, че ще икономиса онова време в процеса на работа, когато всички отегчени стоят и чакат нещо да се трупа и да "зрее" - това е смисълът на възможността успоредно с "Пер Гинт" да се върши подготвителна работа, която в съкратено време след "Пер Гинт" да се реализира.

Това е пресметнато като математика, при условието, което изрично беше коментирано - желанието на театъра да свърши този вид вариант работа и да не пренася това загла-

вие в другия сезон. Иначе - всички други предложения от този род са нереални и несползвателни за атмосферата. Дежурната пиеса вече е стъпила на релси и това е пълна безмислица да се занимаваме с този въпрос.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Няма смисъл да се коментира. Този въпрос е приключен. По-важно е това, което той казва: дали ще има смисъл, тъй като не се получи смисълът в опита да се използва времето докато "Пред залез слънце" се репетираше да се работи в "Пер Гинт".

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ - Аз не разбирам защо сте спирали, след като съставът беше самостоятелен. Имаше две дубльорства при жените и аз съм ги освобождавал да репетират. Това не е вярно, че не съм ги пускал. Няма такова нещо! Те бяха дублирани и Елжана и Мария Стефанова идваха редовно когато искаха.

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ - Този сезон често сме приказвали с Асен по този или онзи повод за пиесата, така че няма какво да коментирам на глас говорени неща. Изцяло съм за разпределението, смятам че е много добро и трябва да му бъде направено максималното, за да бъде осъществено в предложения от режисьора вид. Чак толкова не съм възторжен от сценографията, в този смисъл, че така написана пиесата, максимално опростена и разчитаща като че ли на фронталния мизансцен с едно ди ректно обърнато към публиката слово, в този смисъл тя би искала и още по-опростен декор.

Струва ми се, че това висящо бесило отгоре и кръстът стоят илюстративно и като че ли неща в текста може и без тях в един театър. Съвсем без декор да беше, щях да го възприема повече. Не съм сценограф, за да давам соб-

ствени предложения, но приемам изцяло разпределението с известни резерви към сценографията.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Друг кой иска думата?

МЛАДЕН КИСЕЛОВ - Бих искал да кажа няколко думи, тъй като и на заседанието на Партийното бюро, на което аз взех думата, и тук по същество се обсъжда един и същ въпрос и аз се считам за задължен да взема отношение в кръга на колегите си от Партийното бюро. Мисля че е необходимо да изкажа своите съображения и пред колегите си от Художествения съвет. Това което говорих пред Партийното бюро е свързано с една моя тревога, че в нашия театър продължават да зачестяват случаите на разминаване между режисьорската идея, режисьорската мисъл и настроенятията на актьорската трупа и опасността съзирам в това, че нарастващите напрежения ние се опитваме, живеем с някаква вяра, че могат да бъдат преодоляни по един...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Не вяра, а изправяме се пред необходимостта, искаш да кажеш...

МЛАДЕН КИСЕЛОВ - ... по един принудителен път. Моето изказване пред Партийното бюро беше насочено по-скоро към привличането на вниманието към проблема, откъм неговата, според мен същинска страна, така както аз я схващам, а не откъм неговата административна страна, защото за мен намесата на директора в решаването на един въпрос, кой да играе в едно представление по един императивен, заповеднически път - това е в известен смисъл крах на някакви наши принципиални неща, които разграничават театъра от всяко друго предприятие, където заповедта си е заповед.

Аз смятам че проблемът няма да изчезне от това, че ние ще вземем няколко административни решения, а на-
против - той ще се задълбочи. Веднъж възникнала тази тен-
денция, трябва да потърсим нейните корени и да предизви-
каме изясняването на причините ѝ и от тук - лекарството
ѝ - иначе ние се опитваме да лекуваме болестта само чрез
обезболяващи средства, чрез аналгини или всякакви други
такива упойващи средства, слагаме си инжекции от морфини,
а всичко това не действа на болестта, защото тя продъл-
жава да си се развива.

За мен проблемът се състои в това, че в нашия
театър диалогът е нарушен и то нарушен много яко. Аз смя-
там че се водят паралелни монолози, които в едната и в
другата група няма да доведат до нищо добро. Само диало-
гът може да доведе до нещо добро, тъй като всички знаем,
че в един момент дирекцията ще се намеси, актьорите ще
изтъкнат аргументи, за да не участвуват. Този въпрос тря-
ва да е поне тема на някакво обсъждане (творческо и ко-
легиално) задължително.

В този смисъл беше и моето изказване на Партий-
ното бюро и когато аз предложих в документа да влезе фор-
мулировката, която тук озадачи Тони, то аз мога да я по-
ясня: за мен е нормално (аз говоря лично за своето мнє-
ние!) преди да предам проекта си за разпределение, да
проведа разговори с онези актьори, с които смятам да реа-
лизирам спектакъла си. Аз смятам това за естествено не-
обходима крачка. Имат колеги, може би, които смятат, че
това не е така, но така както ние се различаваме по ре-
петиционна методология, по начин, по който извличаме

от текста, от актьора, по начина, по който строим репетициите си, така, според мен, естествено, ние се различаваме и в технологията, по която подходим към спектакъла и неговото репетиране (репетиционния процес).

В този смисъл аз не смятам, че има универсално правило и че правилникът изчерпва начинът, по който ние трябва да общуваме помежду си, тъй като, все пак, работим в творческо учреждение. Правилникът си е правилник, но аз смятам, че в момента директорът е в една драматична ситуация, принуден да се намесва в един процес, който, всъщност, непрекъснато се развива хаотично и без лечение, без лечение... Смятам че един основен въпрос в нашата работа е свързан с анализа на причините на това явление в нашия театър, защото не е тайна, че този проблем има няколко страни. Едната страна е непрекъснатата експлоатация на определена група актьори, които са претоварени с работа, а от друга страна фактът на тяхната успешна реализация в последните сезони ги поставя по един естествен, а не илюзорен начин като хора, които са синоними на този театър и ние трябва да си дадем сметка за това също поне аз си давам сметка за това.

От тази гледна точка, никак не е все едно кой излиза на сцената, защото всеки творец, независимо от неговото минало и неговото име, е подвластен на същото нещо, на което е подвластен всеки работещ във всяка друга сфера. Формата, творческата форма, която в спорта се нарича "спортна форма"... когато един актьор е в творческа форма - това много ясно личи и по един естествен начин се регулират процесите на използването на едни или други актьори. Минава време, творческата форма си

отива от него и няма нищо страшно в това, това са естествени неща. След това минават години, както беше с огромния период на Славка Славова, в който тя нямаше просто реализация, там имаше намесени и други причини, разбира се, но в един момент тя възвърна и формата си, и заетостта си, и реализацията си.

Аз предлагам много по-внимателно да се вгледаме в проблема и да се опитаме да подходим към него без да го изостряме, защото изострянето му няма да доведе до нищо добро - аз съм убеден в това. При всички случаи, разбира се, ние сме вече пристъпили чертата, в която всичките тези процеси можеха да бъдат извършени и сме изправени пред един директорски акт, който ще последва в края на нашето заседание. Тоест, ще имаме заповед. Да се разчита на това, за мене е много сериозно изостряне на ситуацията в театъра. Друг път няма от гледна точка на Правилника на театъра естествено, но че това е ситуация, за която всички трябва да бием тревога - това е факт и ако ние не бием тази тревога, значи ние си затваряме очите и като щрауси се мъчим да не видим опасността, а тя е реална.

При всички случаи може би проблемите на психологическото взаимодействие в предварителния етап играят лично в моята практика по-определяща роля, но това си остава мой начин на работа и аз не мога нито да го препоръчам, нито да го наложа на когото и да е. Само казвам моето лично мнение по въпроса. Лично аз не бих отишъл към работа с човек, който търси начин да не работи в моето представление - това е лично моята позиция.

Предпочитам да работя с човек, който желае да

работи в това представление, с този текст. Разбира се, има и обратната гледна точка. В случая ние сме свидетели на това, че се разчита на убеждаването на актьора в процеса на работата. Една от тези гледни точки е жизнеспособна, според мен, възможно е и двете да са жизнеспособни - тук няма правила. Може да се окаже, че в процеса на работата точно колегите, които не са искали да работят изведнъж ще се окажат заразени, запалени и ще работят най-ефикасно. Тук можем само да гадаем, но лично аз предпочитам един път, по който ще избавя съставът на бъдещото представление от това да му трупам на главата конфликти, които са могли да бъдат предварително избягнати.

Това е моето мнение.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Кой друг иска думата?

СТОЙЧО МАЗГАЛОВ - Малко ми е трудно да формулирам това, което исках да кажа, не знаей дали ще бъде кратък, или по-обстоятелствен, за да бъде разбран правилно, а същевременно да не губя времето.

От няколко заседания, откакто съм член на Художествения съвет, а и преди това ме занимава този въпрос специално за Народния театър - за изпълнението на неговите художествени планове, организация на програмата и т.н. и ми е много странно (все още не мога да го приема и да свикна с тази мисъл), че Народният театър да раздели две пиеси да вървят успоредно, което би могло да облекчи работата на театъра в производствено отношение много.

Всичко това поставя пред мен един много сериозен въпрос: щом Народният театър с една такава огромна

труппа, не може да раздели две пиеси, значи той вътре в самия организъм има дълбока криза, тоест: няма годни артисти. В такъв случай художественото ръководство на театъра би трябвало много сериозно да помисли и изричам една еретична дума, но явно трябва да се почисти съставът от този "баласт" който му пречи и да привлече хора, с които би могъл да разполага и да има два пъти Велко Кънев, два пъти Стефан Данаилов, три пъти да има този или онзи, за да може да си разпределя правилно работата.

Това е единият отговор на въпроса, който си давам.

Другият въпрос е, че режисьорите в нашия театър не обичат да работят с всички актьори в театъра - или не ги познават, или не им гласуват доверие.

Кое е (от двете) вярното?

ПЕЛИН ПЕЛИНОВ - Второто.

СТОЙЧО МАЗГАЛОВ - Не знам. Все едно, този проблем в нашия театър съществува и той от ден на ден се изостря все повече и повече и би трябвало да му се намери някакво разрешение. Дето се казва, с цената на инфаркти, на жертви и т.н. и т.н., ако някои хора нямат достатъчно доблест да признаят: "Аз не съм за Народния театър, ще си търся на друго място работа!" длъжни са хората, които ръководят театъра да кажат на 10-15 човека: "Идете си!", за да можем да назначим други, които ще могат да работят. Мисля че това е един много сериозен въпрос и предлагам на Художествения съвет и на др. Фучеджиев - нека да помислят, защото ние се изправяме пред един такъв много сериозен проблем. Тук е другарят Наум Шопов, той го повдигна: щом не можем да разделим тази пиеса - аз съм дълбоко убеден в никакъв случай няма да излезе до края на сезона.

Тогавата за какво да се трепем?

Ние всички знаеме, колкото и да ни убеждава др. Шопов, че ще извърши тази подготвителна работа, този подготвителен период след като излезе "Пер Гинт" и след това тези хора да се включат - аз не съм убеден. От дългогодишната практика не съм убеден в правилността на този вариант защото когато дойдат колегите - всичко ще започне отначало! После - има и друг момент: тези хора са ангажирани и мисловно и емоционално... всякак са ангажирани в "Пер Гинт", те имат и ангажираност и в телевизия и в радио... Защо трябва да ги притесняваме? Кое ни "дърпа"? Кое ни принуждава?

НАУМ ШОПОВ - Липсата на актьори да се включат, без да бъдат заети в "Пер Гинт".

МИХАИЛ ПЕТРОВ - А трупата е 80 и кусур човека!

ВИОЛЕТА МИНКОВА - Другари, ние в момента бездействуваме. Народният театър бездействува почти цял сезон. Не говоря за жените, а изобщо...

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Не е свършил Мазгалов.

ВИОЛЕТА МИНКОВА - Аз се включвам.

СТОЙЧО МАЗГАЛОВ - Аз търся отговор за себе си. Примерно долу сега също бездействува сцената, а би могло да се използва и да се работи. Много ви моля, не мислете че говорейки тези неща, мисля за себе си. Моите песни са "изпети", аз чакам пенсията, така че съм спокоен в това отношение, но тук има хора, които тепърва ще се изграждат като творци, като артисти, ще вписват имената си в летописа на Народния театър и на българския театър изобщо.

Би трябвало да се помисли, да се огледат и много сериозно да се помисли за тях и ако те действително не могат да бъдат в помощ на театъра, а се оказва, че не съм

в помощ на театъра - да се намери по-добър изход, да се пратят някъде другаде, където те ще бъдат полезни, ама непрекъснато да се изправяме пред един такъв въпрос - няма артисти в Народния театър! Ами какво да кажат в другите театри, където има по 25 души състав? В окръжните театри, в София - не, разбира се, но дори и за софийските театри.

Против този вариант съм - да се репетираат двете пиеси паралелно. Или да се разделят, или да се отложи "Левски" за нормално време.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Виолета Минкова има думата.

ВИОЛЕТА МИНКОВА - Аз искам само да се присъединя към изказването на другаря Мазгалов и другаря Киселов. Какво имам предвид? Имам предвид това, че когато Вие ще сте принуден да предприемате административни мерки (дошъл е вече този момент!), аз ще бъда по-откровена, аз съм била повече години в този театър и съм имала повече наблюдения - да, може би е така! Аз направо казвам: Няма да се стигне до тук, ако правилата имаха изключения. Ние няма да излезем от този батак докато има изключения, докато има хора, които могат да казват: "Искам! Не искам и да се уважават техните претенции... "Избирам! Не избирам! Малки роли не играя, играя само големи!" Ние знаем, че има такива случаи, или "Аз мога така! Аз не мога така!"

Още от самото начало аз казах че си спомням когато др. Фучеджиев пое ръководството, той ни събра горе и поиска всеки да каже мнението си и аз казах: (помня го много добре!) "Ако Вие не се съобразявате даже със

званията на хората в този театър и не си позволявате изключения към привилегиите на званията, работата ще върви! Инак ще стане така, както стана: "Искам! Не искам! Мога! Не мога!" Не може! Веднъж наруши ли се принципът - свършено е, разплита се плетката, както когато я дрънеш. По този въпрос аз смятам, че много сериозно трябва да се помисли - ако ще се взимат радикални мерки, към всички, моля! Защото всеки ще си каже: "Откъде накъде? Че с какво той е по-талантлив от мене, повече ли е доказал или с повече роли е изиграл, та му се позволява, примерно, такъв поведение - ето от тук идва разпадането, в това съм абсолютно сигурна.

Другото нещо, присъединявам се към др. Мазгалов. Асен неправилно ме разбра: "Бъркаш ме с някого!" Аз също съм над 50-те и не говоря за себе си, Асене, като казвам "Бездействуваме" нямам предвид жените. Не! Женската тема не я засягам аз в театъра. Аз казвам: Театърът бездействува, другари, цял сезон. За мен бездействува. Да се работи само една пиеса "Пред залез слънце" и всичко друго да бездействува... Сега, в момента, да се работи само "Пер Гинт" и театърът да бездействува, какво е това, Народният театър да излезе само с толкова постановки през този сезон и долу ще спи камерна сцена!? При толкова много хора в театъра. Не мога да разбера защо не се мисли по този сериозен въпрос. Това за мен е елементарно: иска ли Венко, не иска ли... то, обаче, е следствие и ние от това нещо трябва абсолютно сериозно да се замислим и да видим защо Народният театър, най-добрата трупа в страната... Не съм съгласна с това - не е! По

принцип! Аз съм актриса в този театър и мога да го кажа - не е! Защото не е принципно избран тук съставът и не е влязъл по избирателния начин и затова казвам: "Не е!" Мога да си го кажа. А щом като не е, бе, другари, какво да правим по-нататък? Режисьорите нямат с какво да работят. Не говоря за тях и на тях може да им се кажат много неща. Дали като са влезли в Народния театър са това, което са били извън, дали тук тази "машинка" не им смля и на тях морала и не ги накара да се "съобразяват".

Бог да го прости, един беше Мирски в Младежкия театър, работих с него, друг стана тук, "смля го машинката" на театралната корупция и на съображенията. Ти казваш: има две, и трето съображение има, не са само две - то се нарича "машинката, която мели творците" в този Народен театър. Машина.

Помислете, другари. Ние сме се събрали тук да говорим. Какво ще говорим? И какво се получава, може би, смеля, може би талаутливото, мълчим се да помогнем на посредственото, ама "няма актьори". Не зная, помислете! Тежко му е на един глава на такъв театър, сигурно много му е тежко, но вече краецът е тръгнал да се разплита много отдавна.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Може ли да взема думата?

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Михаил Петров.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Доста емоционално беше изказването на Ети, доста голяма част от това което говори и Стойчо и Младен, и Ети - аз абсолютно се присъединявам и искам да започна от там. В началото на сезона Вие казахте, че Ви е болно, беше излязла една обстойна статия, мисля на Канушев, от това, че Военият театър непрекъс-

нато е на преден план, на първа позиция в нашия столичен театрален живот. Трябва да Ви кажа, че това Е така, защото там има ДУХ! Има дух на театър. Тук, за съжаление, не искам да упрекна никого, защото историята е многопосочна и не става въпрос да си хвърляме взаимни упреци, а просто да видим как може да се излезе от това положение.

Роман Хлудов казва в "Бяг" (тоест Булгаков чрез него): "Без любов нищо не става, особено на война!" И наистина е така. Тук не става въпрос за война, а става въпрос за това, че за да има театър, трябва да се обичаме помежду си, трябва да имаме една по-любовна атмосфера, иши поне да се опитаме. В този аспект искам да кажа, че е прав Младен, аз не съм режисьор, но ако съм на негово място, или на мястото на Асен, когото също много ценя и уважавам... Не желая да играя, (примерно - Велко Кънев) - аз бих се лишил от него в името на спектакъла си и съм убеден, че други... (Не искам да кажа, че има много артисти като Велко Кънев!) но за да не се четкаме, а за да бъдем по-конкретни, искам да кажа, че това е една инерция.

Това е една инерция, защото с всичките великолепни неща, които е направил Велко Кънев, той има, не по своя вина и по-слаби роли, за което абсолютно не е виновен - на всеки от нас се случва, но обезателно трябва да бъде той! И не само сега. Това е години наред. Друг е въпросът, че като цялостно разпределение - просто му е много добро разпределението и затова вече ситуацията става безкрайно сложна. Буквално това разпределение "спи!", както се казва.

Не мога аз да реша проблема, не знам как трябва да стане, но ми се струва, че трябва да се подходи от оня

момент, любовния, и тогава работата ще върви по-добре.

И другото - това, което каза Стойчо. Не знам колко е етично, има толкова други колеги, които не са използвани и аз съм убеден, че те още могат и кой е този съдник, който ще каже: "Ти не си за Народния театър!" "Ти си за Народния театър!" - и тук ситуацията е безкрайно сложна. В същото време е недопустимо положение да играят 35 човека - 40 души, а други 40 да не играят. Просто е абсурдно! Какъв модус ще се намери - не знам, но от тази ситуация също трябва да се излезе.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ - Може ли нещо да кажа? Другари понеже този разговор е тръгнал отдавна, този разговор не е за първи път, ние го водим непрекъснато. И кое е по правото и кое е по-моралното? Дали да удариш по масата и да "завъртиш шайбата" както трябва, това, което аз си "пея" навсякъде, че механизмът трябва да се смени и когато ти знаеш, че в началото на следващия сезон могат да не сключат с тебе договор, разговорът ще се води по съвсем друг начин, защото целият български театър си го направихме именно от това - от пансиона, в който живеем и който ни е много удобен и си го "тъчем" както си искаме.

Искам да кажа следното: до преди около три години - две години и половина мои колеги, които винаги съм уважавал (за онова време говоря - по-младо поколение от моето) - те имаха по две-три роли преко сили. Конкретно: Един Косьо Цанев, Мариус Донкин, Михаил Петров в момента имат между седем и девет. Разбира се имат по-малки, по-големи и т.н.

Става дума за това, че "въртележката", която

става - да речем, идва Варийски и първият сезон той има вече пет роли. Идва Марин Янев - той вече блъска с новото разпределение девет роли. В един момент Наум Шопов, докато го "завъртя шайбата" и той, завалията, отива нататък...

В същото време аз играя три роли. Допреди две години от 24 дни, аз играех 25. Това е нещо, което е абсолютно нормално, но тук се поставя въпрос и той е важен - аз също за себе си бих работил с човек, който смятам, че мога да му повярвам - едно от качествата на артистите - каквито и да сме е, че ние лесно повярваме. Това е добре! В седемте години, в които като обществено лице участвувам в художествения съвет и в тези разговори, поне в годината два пъти се е налагало да се натискат артисти и да ги кандардисваме, че това е много основна и важна задача (ако ще е свързана с дата, годишнина и т.н.).

Действително на режисьорите им беше по-лесно години наред да използват, да речем, случая Велко Кънев, който в двата последни сезона има две роли: при Младен в "Бреският мир" и в "Хамлет" от миналия сезон, но той доиграва представления от минали години. Що се отнася до това... не може от пиеса в пиеса да влиза, човекът и това, струва ми се, бяха и мотивите на Фучеджиев да освободи Велко Кънев от разпределението на Енчо, но когато моментът е такъв... Аз другари отидох, след тази "стърга" и тези разговори, и ако си мислите, че режисьорите не разговарят с някои от актьорите - всички разговарят. Асен Шопов~~е~~ заговорил от септември месец за тази пиеса. И Енчо когато дойде времето започва да говори, Младен говори, малко по-отрано, защото ти идва на ум... нормално е да се говори, разбира се! Но когато този документ го коментирахме. (това; което прочете

другаря Фучеджиев) в Партийното бюро, там не можехме да сложим регламент, "■ артистът има право да откаже два пъти, или един път, задължен е да играе две роли най-малко!". Не сме ние хората, които трябва да направят това и затова трябва да се отива към правилник, има създаден правилник.

Алтернативата, която спомена Асен е следната: пиесата се разпределя и започва да работи на 10 май и отива в есенеска. И от тук нататък рухват всичките ни желания за предложения да има поне за следващия сезон график, на всеки от режисьорите да бъде ясно - ще правя това, с тези хора, едн кога си, за едн какво си време. Това беше основното желание на Бюрото, пет дена след като сме го предложили този документ, започва да се руши, както видите.

Отидох при Асен и му казах: "Асене, дай, братче, да играя тоя Общи, само и само мир да има!" Казах му, че ще сложа мустаци... Каза ми: "Има и друго нещо, което ти го нямаш!" Човекът си го е намислил. Колегата Венко не желае да играе, аз не смятам, че няма артист, който не може да го изиграе, срещу мен седи Мишо Петров, човек във форма.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - А, не!

СТЕФАН ДАНАИЛОВ - Няма да играеш... Става дума за това: кое е точното, да правим непрекъснатото компромиси, защото, другари, една част от хората казват: "Да, така е!", но другата част казват: "Защо за едни може, а за други не може!" И кои визират кое може и кое не? Те не визират "сачмалиите", а визират лидерите, които... затова говорим за морал: в края на краищата ти работиш в името на Народен театър, на българския театър.

И затова е много сложно, защото аз никак не съм убеден, че утре няма да последва документ (медицински), което автоматически го освобождава от работа два месеца. Това е следващото, което мога да ви подпиша с две ръце, че може би ще се случи.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Значи опира до морала на хората?

СТЕФАН ДАНАИЛОВ - И сега какво? Ние трябва да се лишим от тази пиеса, заради това, че двама колеги не желаят да работят, каквито и да са аргументите - сериозни или несериозни - те не желаят да играят. Театърът да се лиши от тази пиеса? Проблемът е много голям, не е въпросът да седнем и да си говорим, това се мисли от доста време, защото тя назрява. Добре, ще направим събрание, ще си ги кажем всичките тези неща - и какво? Театърът ще спре на 10 май да работи и да няма четири заглавия поне. Миналата година останахме с три и тази година с три като долу - комплексна е вината. Не щяха режисьорите да почнат на Кольо Георгиев пиесата, можеше отдавна да върви тази пиеса, но това са неща, които са много сложни и действително, времето, в което живеем, е доста "шантаво", не сме си изяснили кои са ни мотивите и ще трябва да стане така, че отнякъде да дойдат решения, които ние трябва да ги проведем и които могат да ни накарат да се "хапем по лепите" след това...

Лично аз съм говорим 106 пъти с Асен Шопов - каква е възможността да "подпре" двамата колеги и не само двамата колеги. Защо да не бъде подпрян по някакъв начин Наум Шопов, ами Марин Янев - пуши цигари, а оняден - в болницата, с инфаркт, човекът. Той играе всяка вечер!

Това също е редно да се помисли, не бива да се влиза от едно в друго. Не може! Ами я си представете, че десет дена преди премиерата и от по-възрастните колеги на някой нещо му стане? Какво ще стане? Веднага ще влезе човек, само и само да излезе премиерата. И понеже нещата са комплексни – кое ще решението на това? Във всички случаи там, където би могло... Аз имам конкретно предложение: разбира се, че възрастовата група на разпределението, усещате го – накъде бие, но в театъра ние назначиме едно момче, което е играло Ботев оттатък, в Пловдив и което ще присъствува на репетициите. Това е моя работа кога аз ще се срещам с Асен и ще се готвя за Ботев, няма да си оставя коня в калта и да изляза септември месец неподготвен. Ето че вече един човек ще участва в общата работа на групата, тъй като казвам, че са четири човека: Наум, Марин, аз и Косьо Цанев, за да може спокойно да си върви работата.

АСЕН МИЛАНОВ – Обезпокоителни са случаите с другите двама: Велко и Венко.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ – Да, това е основното. Става въпрос за това, че тук...

АСЕН МИЛАНОВ – Ако се подготвяше, сега нямаше да спорим чак така. Разговор с Велко и Венко... същото отношение, което сега имаме по проблема и към тях можеше да го има преди това...

МИХАИЛ ПЕТРОВ – Той е говорил, Асене!

СТЕФАН ДАНАИЛОВ – Да, говорено е, всички сме говорили...

АСЕН МИЛАНОВ – Значи какво? Били са съгласни, а сега не щат? Обратното? Значи – има проблем.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ - Правилникът е правилник. Ако актьорите имат заболяване, тогава какво? Ще спрем пиесите и ще чакаме двама колеги от 85 човека да оздравеят и да започнем октомври месец да работим, без никаква гаранция? Действително, абсолютно прав е директорът, има си положение: като не искаш - довикдане! Такъв случай няма! Не зная, аз се учудвам, че не дойде Велко, тъй като той можеше да защити аргументите си.

Иначе изостряме разговорите... тръгваме да правим дело пречистващо, а в същото време така сме се... И аз мисля, че все пак, преди да завършим тук, ние трябва да имаме едно ясно становище, за да не...

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Кой вариант, обаче?

АСЕН МИЛАНОВ - За да може да се освободи работата, тук трябва бързо-бързо да се вземат някакви мерки. Ние забравихме за проблемите по постановката. Що се отнася до печата... сценографията я приемам, но печатът вече... аз съм съгласен с Антония. Трябва да се помисли, печатът е вече троен символ, който разрушава другите...

Преди малко поставих въпроса за тази религиозност, аз бих заменил кръста с печата и изобщо, помислете: печатът е важен проблем, в смисъл - държа нейната страна.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Друг кой иска думата?

СТЕФАН ДАНАИЛОВ - Съветът е съвещателен глас и трябва с нещо да помогнем - и на театъра и на този, който, все пак, ръководи театъра. Не сме на 20 години, за да се лъжем, че ще правим всичко с възторзи...

АСЕН ШОПОВ - Може ли аз да кажа още нещо?

Тук се появяват моменти, с които не искам да се съглася и искам да поясня. Първо, аз предлагам да освободим директора от административния момент - да вкара в действие чисто административния ход, който беше обект на коментар. Тоест, предлагам Съветът да реши, "Да!" или "Не" а не директорът да разпорежи. Смислът на това не е разпоредителският авторитет и разпоредителската власт, а убеждението на Художествения съвет на театъра. Ето защо претендирам, апелирам и с това почнах - с молбата да бъде и ясно чуто и разбран.

Това са моментите, които искам да изкоментирам. Съгласен съм с Младен Киселов до момента, в който говори, че е необходим анализ на причините, строг, сериозен анализ на всички неща, които се сумират и се създава така наречената картина. От там нататък абсолютно не съм съгласен с извода, че творческият момент, който е достоен за уважение в доброволния момент на сътрудничество влиза в действие тук, в рамките на нашия театър. Това крие възможността да се взриви театърът отвътре.

От практиката е известно, че когато в един театър режисьорската колегия се раздели по начин на мислене а вече се оформят тези, разделянето в театъра е вече съществен факт. По-лошо от това в един театър не би могло да се случи! Когато ме убедите в качеството си на общо съгласие, аз няма да бъда идиотът, който 15 души декларира един начин на мислене, а аз се запъвам на ината, или на амбицията, или на не знам какво си...

Когато ми докажете мотива на нежеланието, нехаресването, идвайки тук и заявявайки го, анализирайки го в резултат на тази работа, в резултат на "това при-

страстие, това пристрастие, и това пристрастие..." аз ще се убедя, но ще се изправя пред друг въпрос: така наречения профил, характер или традиция на този театър, който не е започнал нито от мен, нито от който и да е тук, а е въпрос на реализирана история.

Това е първият момент.

Вторият момент, който искам да бъде ясен е: за всичко говорим, всичко се мъчим да вземем предвид, забравяйки или подминавайки най-важното, или в случая - не можейки да се намеси с реалното си присъствие какво представява тази пиеса; какъв е основният образ в тази пиеса, с какво и доколко той ни ангажира? На тази основа не става въпрос за емоционалното ни отношение към Левски и към идеализмът, който трябва да ни ангажира. Става въпрос за нещо друго, което много моля да бъде ясно чуто и ясно разбрано - това е политическият текст на пиесата, който, тръгвайки от залата срещу публиката, трябва да бъде защитен в театъра, а не пост фактум да се изпраим след онзи анализ (вече на самото представление), който ще прави уязвим най-малко режисьора, а самия театър - с това: "Какво искаме да разговаряме с публиката?" Когато съм отказал на Стефан Данаилов "да спасим положението" имам дълбския мотив за това, че той в този пункт трябва да се качи отгоре, върху Левски, с тезата на Ботев, която, от наша гледна точка е оная, която трябва да избалансира представлението.

А какво има в представлението? Два часа и половина атака срещу националното съзнание, което е уязвимо: със страх, робска психика, предателство и т.н. и т.н. ... - ние знаем много добре пиесата. Пиесата не

се занимава с това кой е посочил Левски с пръст във вид на предател, за който би ни било много удобно да кажем: "Ето!" и в негово лице да го персонифицираме, откриваме го и сме чисти. Анализът на явлението е далеч по-сложно нещо в пиесата и никак не е невинно именно от сцената на Народния театър и ако едно нещо е възможно в пропорция Благоевград по един начин, на сцената на Народния театър е задължително да бъде по друг начин, без това да засяга който и да било от колегите, ще ме извините, но сме длъжни да мислим отговорно по въпроса за идеологическата стойност на репликата, която хвърляме в залата.

Най-малко от една нощ мислено и недомислено съм донесъл едно определено решение на Съвета и всичко което говорите във вид на съображения, това за което ти говориш, Стойчо, далеч не е така, по простата причина, че въобще извън репетиращата пиеса в "Пер Гинт" няма хора за разпределението на пиесата, не защото няма добри артисти, няма ги в буквалния смисъл на думата.

Ако се приеме, че двете момчета са свободни, момчетата не могат да застанат на сцената в това представление не могат, защото са момчета. Талантливи, но момчета - трябва да мъже, занимаващи се с така нареченото общонародно дело, съсипана е революционна организация, съсипан е исторически акт в историята на този народ, на тази нация, който си позволяваме да коментираме и това е в определен разрез на възможностите на състава. Когато се прави сметка от всички възможни засечки, за да се намери пресечната точка на най-добрата, оптималната възможност в театъра с цел художествена реализация и идейна защита - това е разговор

далеч по-сериозен, отколкото този, който ние водим. Когато се изправи актьор и ме убеди, че не желае да работи с мен - по тази и тази причина, аз ще уважа този творчески мотив и тогава определено ще се изправи другия въпрос: колеги, защото става дума именно за тези... как ги нарече, Младене, тези фигури? Понятието ми бяга... Лидерите - беше употребен този израз.

МЛАДЕН КИСЕЛОВ - Аз не съм употребявал този израз.

АСЕН ШОПОВ - Не ти, но се формулира в този вид, а това е така, защото аз го търся като най-възможна активна творческа фигура, то моето място в театъра Е ли е на мястото си? Аз ще се изправа пред този въпрос и ще го реша в полза на театъра. Уверявам ви! И ако театърът се занимава с отношението си към пиесата и с решаване на целия потенциал на театъра за тази пиеса, ние няма да имаме този проблем, въобще няма да се занимаваме с никакъв анализ, след като има оценката: "Да! Дойде възможно най-добрата пиеса за работа и за разговор с публиката!" За разговор - какъв? - театрален, който със средствата на изкуството ще събуди някакви емоционално-естетически възприятия в зрителната зала, или ще я предизвика да мисли и да разговаря по въпроси, които са "на улицата" Въпроси на днешния ден... Как да реша тази задача?

Тогавя въпросът с двата месеца на медицинското удостоверение, ще отложи тази работа до точката за след двата месеца - нямам нищо против болният да се лекува и театърът ще изчака с всичките си сили налице да започне тази работа, но моят компромис, който не се

включва в сметката и в разговорите се състои в това, че въпреки всичко, въпреки моят интерес, въпреки моята уязвимост, защото все пак атаката ще започне от този, който е правил представлението, ме кара да дойда и да ви кажа: "Има възможен такъв вариант, за да можем да излезем от този сезон, в репертоарния план на този сезон, в рамките на този сезон!" Защото затова също не искате да разсъждаваме.

Аз мога да почна на десети май, но почвайки от десети май, аз ще започна по същия начин от началото - на 1 октомври, след като възстановим репетициите, тоест репертоара на театъра. Това го знаете. И премиерата ще бъде на 1 ноември - и това го знаете! Тогава за какъв репертоар ще говорим за следващата година "с оглед отдалече и най-после мечтания, хармоничен план на работа в театъра".

СТОЙЧО МАЗГАЛОВ - Нямах да стигнем до това положение днес, ако в началото на сезона, след като репертоарът беше утвърден, прошнурован, документиран, вие, режисьорите, Режисьорската колегия, заедно с Литературното бюро и с директора седнахте на тази зелена маса и направихте едно разпределение на всички пиеси и съпоставяйки пиеса с пиеса - да ги разделите да бъдат по двойки.

АСЕН ШОПОВ - Аз съм абсолютно против "ровенето" на тази несъстоятелност, в която се намира театъра, защото ще ти отговоря, че с този въпрос сме се занимавали на маса. Аз имах самостоятелно разпределение на тази пиеса под "Пред залез слънце" - това значи, че докато "Пред залез слънце" излезе на сцената, представлението щеше да бъде готово.

За две седмици щеше да излезе на сцената, защото както и да репетирам - на сцената ще репетирам точно две седмици. Следователно това не постъпи в ход по редица други съображения, но колеги, въпросът е в консолидацията на силите от днес, а не в ровенето на "историята на случая". Историята на случая аз я знам, мога да говоря три дена за нея - това е изричният момент в театъра. Ние всички знаем - по кафенета, коридори и гримборни! Аз не приемам този начин на действие днес. Можем да разгледаме случая със задна дата и в края на краищата ще се изправим пред стената: "Сега какво да правим?"

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Има ли някой други съображения?

ИВАНКА ДИМИТРОВА - Аз слушах доста внимателно моите колеги, разбира се в много неща те са прави, но никой не коментира конкретния факт, никой не предлага сериозни изменения по творчески съображения на предложението, което се прави от режисьора, а се говорят общи приказки. Ами с общи приказки догодина пак пред катастрофа ще бъдем изправени... И така нататък - ще се издържи най-много две-три години и ще ни "изметат" от тук и то с право.

Не чух предложение кой да замести в това разпределение Велко Кънев. Няма предложение.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Как да няма?

АСЕН ШОПОВ - Направи го, Мишо!

ИВАНКА ДИМИТРОВА - Направи го и го защити, но не могат тези младоци да правят тези големи фигури, въобще това е несериозно като предложение. Могат да се

учат, могат да следят - това е друго... евентуално могат да бъдат прослушани от Художествения съвет, но театърът да възлага сериозна, отговорна, безкрайно отговорна идеологическа и творческа и каквато щете наречете работа - извинете, но толкова време седя и ви слушам - така не може да се работи - какъвто и директор да бъде - каквито и да са режисьорите.

Преди всичко трябва дисциплина и организация в един театър. Без организация, ти знаеш много добре, Стойчо! - не може един държавен театър да съществува. Само в частни трупи хората искат или не искат и им се прави предложение, а в другите театри, които са държавни се прави разпределение от тези, които отговарят за това и за театъра изобщо. В случая отговаря директорът - така е поне в нашата система.

Или ще работим, или - кажете: "Няма да работим! Подаваме си оставката! Отиваме си, защото имаме някакви си други... пасторски съображения. Не може така!

СТОЙЧО МАЗГАЛОВ - По принцип тази пиеса трябва-ше да мине в началото на сезона, защото е българска!

ИВАНКА ДИМИТРОВА - Гледай факта, сега въобще нямаме българско заглавие, въобще нямаме заглавие, което идеологически да е свързано с нашия живот... и т.н. и т.н.

АСЕН МИЛАНОВ - Вземи отношение!

ИВАНКА ДИМИТРОВА - Аз го казах: аз съм за това разпределение, аз мисля че той е длъжен да го осъществи тази година, не мога да намеря от моите колеги-актьори, които да...

АСЕН МИЛАНОВ - Това кажи! Работата е там, че няколко пъти той постави въпроса така, така за него стои този въпрос, не може без тях. Чак пък толкова да са се "разбутали" и да не щат да участвуват - не знам, но аз мисля, че Художественият съвет може да вземе решение да участвува. Това може!

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Може, разбира се.

ВИОЛЕТА МИНКОВА - Ваня, ти нещо не си разбрала, никой не казва, че е против разпределението на Асен, но когато сме взели повод от там да кажем другите неща...

АСЕН МИЛАНОВ - Не съм свършил. Ако сега осъществя първия вариант и всичко се подреди както трябва до края на сезона - ето това е, дето се казва, задачата на театъра и аз смятам че Художественият съвет трябва да вземе отношение към този проблем и да се реши въпроса. Тогава вижте какви мерки да вземете, но това би трябвало да бъде така. Аз съм за единоначалието.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Няма да го подлагаме на гласуване, действително Вие би трябвало да поемете изцяло отговорността. От начина, по който се изказваме се разбира за какво става въпрос - ясни са позициите на всички. Всички казваме че това е най-доброто възможно разпределение. И понеже лично мен много ме интересува един друг ход, който може би този театър ще успее да направи - онова, за което говорихме, че следващия сезон ще се знае, което вече ни прави един професионален театър, на високо равнище и това ще доведе до много положителни резултати след това - ще се жертват капризите и нежеланието на другите, струва ми се (това е моята позиция) и да се излезе наистина точно с това разпределение.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Има ли някой от членовете на Художествения съвет, който има съображения, противни на направеното разпределение? Няма.

Другари, вижте какво ще ви кажа:

Тук и друг път сме имали затруднения, преодолявали сме ги по различен начин... с компромиси... аз съм търсил различни варианти, но в този случай искам да ме разберете правилно. Аз лично смятам, че актьорът е творческа фигура, той не е човек, който може да се "хвърля" тук и там. Също така имам съображения, че тази творческа фигура е на работа тук. Аз не се оплаквам само от актьорите, ако става въпрос за оплакване - аз се оплаквам и от режисьорите. И от режисьорите се оплаквам, защото тук ние всички тези неща, които се говориха за многолюдността на трупата и за това че ако не можем да направим от 85 души 12 души състав за една постановка - това е смешно. Това значи, че този театър наистина "не е в ред".

Аз не срещам никакво разбиране и от страна на режисьорите. Асен постави въпрос за разделението, аз не говоря за това, не съм сигурен че е така. Съображенията на Младен Киселов също са много важни - трябва да има един предварителен творчески контакт между актьорите и режисьорите, защото когато аз попитах един режисьор - трябваше да вкарваме допълнително човек: "Ти говори ли с него?" той ми каза: "Защо трябва да говоря? Той е длъжен!" Аз не съм съгласен много с тази позиция, макар че знам, че той е длъжен, защото задължението си е задължение и ако режисьорът няма този контакт, за който се говори, нещата ще стават наполовина, на четвърт... при това не за големи роли, а за дребни, за малки роли.

Режисьорите са... малко въпрос на чест, малко въпрос на амбиция е - много е трудно да отстъпи един режисьор и вие нещата не ги познавате издъно, защото когато аз се изправя пред един такъв проблем, говоря за режисьора евентуално да се търси друго решение, но той заявява, че друго решение няма. Добре! Ние ще извадим това разпределение, което е сега тук, ако никой от Художествения съвет не възразява, както се разбра, ще донесат медицинска бележка, която има сила два месеца, с което ние капитулираме.

Моралният момент, струва ми се, че е изчезнал.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Не у всички!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Не у всички, аз не генезирам за всички, но в много сериозна степен моралният момент у някои хора изобщо го няма. Ние свикнахме, понеже не ни пенсионираат, понеже не ни уволняват, понеже... вече започваме да взимаме връх и да правим това, което на нас ни е удобно. Аз знам, казах ви защо Велко Кънев не желае да репетира... На никого досега не съм попречил да играе в кино или в телевизията, или да върши работа извън театъра.

Напротив, казал съм и на хората от Бюрото, които ми пишат писма: "Моля да бъде освободен актьора от репетиции, а ние за представленията ще го предоставяме!" аз съм им казал: "Това може да си го пишете колкото си искате, това не ме интересува!" И слава богу, намира се някакъв модус, може да има едно на сто изключение, когато един актьор не може да осъществи участие в кино или в телевизия, но общо взето - намират се модуси.

И от тази гледна точка случаят за мен не е фа-

тален, това е основното съображение – Велко Кънев може да ми донесе, ако иска и десет бележки медицински, на мен ми е ясно защо не иска да участвува – има да прави филм и снимките са в провинцията – това е положението! Ние смятаме, че в театъра можем по нещо да вършим, режисьорите много се самоограничават в подбора на персонажа, с който работят, режисьорите са абсолютно несъгласни с неща, които аз им предлагам, да речем – дума да не става!

Това за което говори Младен Киселов – за режисьорския театър – има своето основание. Една част от актьорите на МХАТ, които Олег Ефремов искаше и които искаха да отидат с него, отидоха в другата сграда на МХАТ... Не знам точно как са нещата, но вероятно ще му трябва двама режисьори единомишленици, които той ще си вземе и работата е готова. Тук, обаче, положението не е така. Аз не мога да освободя нито Енчо Халачев, нито Николай Лицканов, нито Асен Шопов, нито Младен Киселов. Режисьорите в този театър се назначават [REDACTED] от Комитета за култура, не ги назначавам аз. Дори и да вляза в някакъв конфликт с него – аз не мога да го освободя!

Аз съм принуден, така да се каже, да работя с тези хора. Ако става въпрос, аз не мога да освободя и един актьор, въпреки, че ако се хвана за Кодекса – мога! Аз ви казах: три пъти като не се яви на репетиция и ще го освободя, ще му издам заповед и ще го освободя от театъра. Това е Кодекс и такава е практиката, този който не отиде три дни подред на работа, той се смята за самоволно напуснал и се освобождава със заповед.

Аз не искам да достигаме до такива неща, но трябва да ви кажа, че съм много озадачен как трябва да

постъпя. Казах ви, че и друг път съм имал затруднения, но сега съм изправен пред една много трудна ситуация и тя ми струва твърде много на нервите. Вярно е, че нещата не са изникнали изведнъж. Вероятно съм допускар грешки, поради това са се натрупвали неща, неравно отношение към всички актьори, но в момента аз трябва да реша как да постъпя, за да има в този театър ред и за да може театърът да работи. Иначе ние се изправяме пред горчивата действителност, че няма да имаме възможност изобщо да работим, няма да можем да правим постановки, тъй като един ще ми каже една причина, друг ще ми каже друга причина, други съображения... и т.н.

В едно изкуство, което е колективно, както е театърът, аз мисля че друг изход, освен единоначалието няма. Тук с вишегласие въпросите не могат да се решават и мога да ви кажа, че първият момент, в който се постави въпрос мен да ме избират - аз моментално ще напусна театъра. Да зависи от гласуване? Това не е възможно. То е възможно на други места, но в един театър, който е изцяло на държавна издръжка, който получава всичко, каквото му трябва... и да не мога да накарам един актьор да работи, за какво е цялата тази история.

Трябва да ви кажа, че много съм огорчен от тези неща. Има една неблагодарност, това съм длъжен да кажа, и то от хора, които смятат че си задължен да правиш невъзможното и да се занимаваш с тях. Аз занимавам Тодор Живков с това, занимавам го с онова, с този актьор, с онази актриса... да се уреди това, да се направи онова... Когато дойде време той да ми помогне - показва среден пръст. Това е положението!

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Извинете, че се намесвам, но Жоро Мамалев го наказвате символично за нещо, което е абсолютно аморално!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Символично, разбира се!
Аз трябваше да го уволня от театъра.

АСЕН МИЛАНОВ - Недейте така! Болен беше.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Аршинът трябва да бъде еднакъв!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Аз го извиках, видях му медицинското свидетелство.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Всеки може да извади медицинско.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - През това време той "шареше" из България с програма, аз го чух по радиото. Той дойде при мен, само дето не падна на колене и ми каза: "С моята професия е свършено, аз съм свършен като артист. Недейте да се жалим така, защото..."

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Вие фактически пак сте го пожалили.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Значи такъв ми е характерът ми, но очевидно ще бъда принуден, защото се налага някъде "да прекрача прага", така да се каже, защото от там нататък започва нищото.

АСЕН МИЛАНОВ - Аз пак питам. Може ли да се осъществи първия вариант?

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Ако хората, които той разпределя, се заемат сериозно с тази работа - може да се осъществи. Също ако нямаме проблеми с отказите - вариантът е възможен. И на 5 юни да излезе, аз ще му дам пет представления до края на сезона, за да се затвърди постановката и да тръгнат работите.

ВИОЛЕТА МИНКОВА - Другарю, Директор, ние вобще

нямаме друга алтернатива. Или вие трябва да ги освободите и да освобождавате всички, които постъпват така, или не трябва да ги освободите и към всички да Ви бъде мярката тази! Няма друга алтернатива.

АСЕН МИЛАНОВ - Ще има и болни!

ВИОЛЕТА МИНКОВА - Не говоря за то ва, то се разбира кога е истински болен и кога не е.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Лошото е, че за тук ще бъде болен, а за Кинематографията ще бъде здрав.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Когато се знае това нещо, все пак Вие сте директор, не съм аз, аз ако съм - знам как ще реагирам. Не може да ме лъжат в очите, някак си не върви.

МАРИН ЯНЕВ - Струва ми се, че тук нещата не са в тази плоскост - Кинематография, ангажменти, пари, средства, това някъде съществува, случаят с Мамалев е показателен, затова и отворимме принципно разговор по въпроса, а не в частност по разпределение то, защото частният случай предизвиква сериозни размисли.

Според мен мотивацията на Велко извън това, което може би е възможно, че има да снима - има и нещо друго. Нещо, за което си заслужава да се говори. Аз все още имам този свян да говоря за неща, касаещи театъра преди моето идване, а то е твърде скоро - преди две години, носъзирам натрупвания, които сега са ни довели до този резултат: до скъсване на творчески връзки между актьори и режисьори; режисьорите помежду си... Съществува нарушен баланс, който довежда именно до тази почти безизходица. Аз лично мога да уважа творческо изискване или творческа претенция: "Аз с този човек не желая да работя!" Творческо, казвам, съображение. Или: "Тази пиеса аз не ха-

ресвам, смятам, че тя не е тази пиеса, която ще доведе до този желан политически диалог със зрителя. Още повече, че конкретната ситуация, в която сме поставени, която мога да нарека екстремна, да се реализира толко ва важна и отговорна задача при изключително ненормални условия за творчество...

Как ще накараш човек, който по принцип не желае да работи изключително ползотворно в изключителни условия в екстремна ситуация.

МИХАИЛ ПЕТРОВ - Нали говорихме за това нещо? Прав си, така е. И дали администрирането в момента може да бъде най-полезното.

АСЕН ШОПОВ - Има един единствен начин: (Извинете мога ли да говоря?)

Аз съм категорично против разговор от рода на: освобождаване на актьор в конкретния случай, толкова повече, че значи освобождаване на половината репертоар на театъра на практика. Вие ме разбирате за какво става дума, нали? Освобождаването на актьора означава свалянето на седем заглавия. До това опира. Нито директорът, издавайки заповед и разпореждайки ще бъде убедителен, нито очевидно аз имам необходимия творчески авторитет пред творческата фигура, за да бъда убедителен.

Въпросът е само едно понятие, което твърде много сме експлоатирали - т.н. "колектив", в който съществувате - Вие на каква позиция ще бъдете, Вие... и респективно целият колектив. Тоест: ако той не спори с мен и ако не се подчинява на директорската заповед, тоест не директорската заповед постъпи като решение на въпроса, а вашето мнение по въпроса, че всички мислят по един начин, за

разлика от него, той може би ще бъде убеден, че е неубедителен в мотивите си в момента, където може да действа нежеланието. За да не кажа: "То си е ваша работа", ще кажа: "То си е наша работа!" Ние рано или късно ще се изправяме пред този конфликт, пред този проблем.

Няма друго решение на въпроса. Тогава нетворческата от двете фигури ще напусне театъра. Това също е ясно "като бял ден".

Аз поставям на масата принципния въпрос и ако няма убедителния мотив, съгласно който аз самият бих могъл да кажа: "Разбира се!" - достойно за уважение и няма по-нататък разправия по въпроса, въпросът остава открит. Това е въпрос на театъра.

Друга алтернатива няма.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ - Да приключваме. Закривам заседанието.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Д. Фучеджиев)

Стенограф

(Д. Павлова)